

Dones de mar

Sergi Tudela Casanovas

Director general de Política Marítima i Pesca Sostenible

Hi ha espai per a les dones en el món laboral marítim?

Aquesta és la pregunta que ens fem des de fa molt de temps. El petit percentatge que, segons les dades estadístiques, ocupen les dones en els diferents sectors econòmics vinculats al mar i que es manté al llarg dels anys, ens podria indicar que la presència de la dona ha arribat al seu sostre en sectors tradicionals com la pesca i també en sectors que estan en creixement o fins i tot que actualment són emergents. I és la pregunta que va motivar i impulsar aquest *Dossier*.

Al mar, i especialment al mar Mediterrani, es desenvolupen activitats econòmiques des de sempre. Al llarg de les seves costes i entre les seves illes, les més importants van ser el transport de mercaderies i el comerç, i a escala local la pesca com a mitjà d'obtenció d'aliments. Actualment, però, l'increment de la població, la seva concentració al litoral i la proliferació de noves activitats lúdiques fan de la zona més propera a la costa un espai a compartir entre tots els usos i les activitats. En aquest sentit, l'Estratègia marítima de Catalunya 2030, instrument que desenvolupa la política marítima a casa nostra, ha identificat en el seu primer àmbit, "Desenvolupament sostenible, integrat i harmònic de l'Economia Blava respectuós envers el conjunt dels usos humans del mar", sis sectors econòmics que formen part de l'Economia Blava, concepte en revisió contínua, cosa que vol dir que no és una relació tancada sinó un punt de partida que es va analitzant i concretant dia a dia.

Sobre alguns d'aquests sectors, els que corresponen a les competències d'aquest Departament i dels quals tenim més informació per compartir, en parlem en aquest *Dossier Tècnic* i n'expliquem els principals conceptes i algunes xifres per conèixer el que representen a Catalunya.

La formació que cal per treballar al mar, on la seguretat és un factor rellevant, i també la preservació del medi i dels ecosistemes són la base de l'Economia Blava. L'Escola de Capacitació Nàutic-Pesquera de Catalunya del DACC, proporciona formació inicial als/a les joves i formació contínua descentralitzada a tot el litoral.

L'Administració, en concret cada departament en el marc de les seves competències, treballa per facilitar la inserció laboral a les dones, reduir o minimitzar les barreres i, en definitiva, implementar la Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva d'homes i dones. El Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural disposa d'un Programa de la dona del món rural i marítim que ja ha tancat amb èxit dos períodes d'activitats (2013-2015 i 2016-2020), on recull la política de dones del Departament. Actualment és en elaboració el Programa per al tercer període amb l'experiència de les edicions anteriors.

S'ha constituït l'Associació Catalana de Dones de la Mar que compleix una de les Línies Estratègiques de l'EMC. I, en el marc de la governança, la creació del Consell Assessor de Dones del Món Rural i Marítim, òrgan col·legiat que permet fer arribar la veu de les dones en la definició de les polítiques públiques dels sectors tan importants com l'agricultura, la ramaderia, la pesca i l'aqüicultura.

Amb aquest *Dossier* volem transmetre un missatge en positiu. Parlem d'un àmbit laboral en el qual les dones ocupen un petit espai, però on aquest espai s'està eixamplant, i on totes les dones poden, si els interessa, trobar el seu lloc professional. Per això, volem mostrar diversos casos d'èxit d'associacions de dones, d'empreses liderades per dones, dones amb formació nàutica que ocupen llocs tradicionalment ocupats per homes, dones en el sector pesquer, en l'esport, dones de ciència i tècnica o dedicades a la docència. Llegiu fins al final. Esperem que us agradi i us entri ganes de continuar cercant en aquestes professions lligades al mar.

Dossier Tècnic. Núm. 114

Dones de mar. Gener 2022.

Edició

Direcció General d'Empreses
Agroalimentàries, Qualitat i Gastronomia.

Consell de Redacció

Carmel Mòdol Bresolí, Joan Gòdia
Tresànchez, Maria Glòria Cugat Pujol,
Cristina Massot Berna, Neus Ferrete
Gracia, Mercè Soler Barrasús, Enric Vadell
Guiral, Jordi Ruiz Olmo, Rosario Allué
Puyuelo, Laura Dalmau Pol, Valentí Marco
Sanz, Antoni Enjuanes Puyol, Jaume Sió
Torres, Maties Ramos Rey, Maria Josep
de Ribot Porta, Joan S. Minguet Pla,
Mireia Medina Sala, Rosa Cubel Muñoz.

Coordinació i producció

Maria Josep de Ribot Porta, Imma Malet
Prat, Annabel Teixidó Martínez
i Aranzazu Pérez Álvarez.

Correcció i assessorament lingüístic

Lluís Piqueres Pla.

Grafisme i maquetació

Carlos Guzmán Lorente.

Impressió

EADOP

Dipòsit legal

B-16786-05.
ISSN: 1699-5465.

El contingut dels articles és responsabilitat dels/de les autors/es. DOSSIER TÈCNIC no s'hi identifica necessàriament. S'autoritza la reproducció total o parcial dels articles citant-ne la font i l'autoria.

Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural.

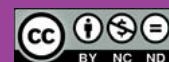
Gran Via de les Corts Catalanes,
612-614. 08007 - Barcelona.

Més recursos, enllaços i versió electrònica:

<https://ruralcat.gencat.cat>
<http://agricultura.gencat.cat/>
e-mail: sia.daam@gencat.cat

Portada:

Autor: Carlos Guzmán Lorente.

ECONOMIA BLAVA:

Activitats econòmiques i participació de la dona en els diferents sectors de l'entorn marí

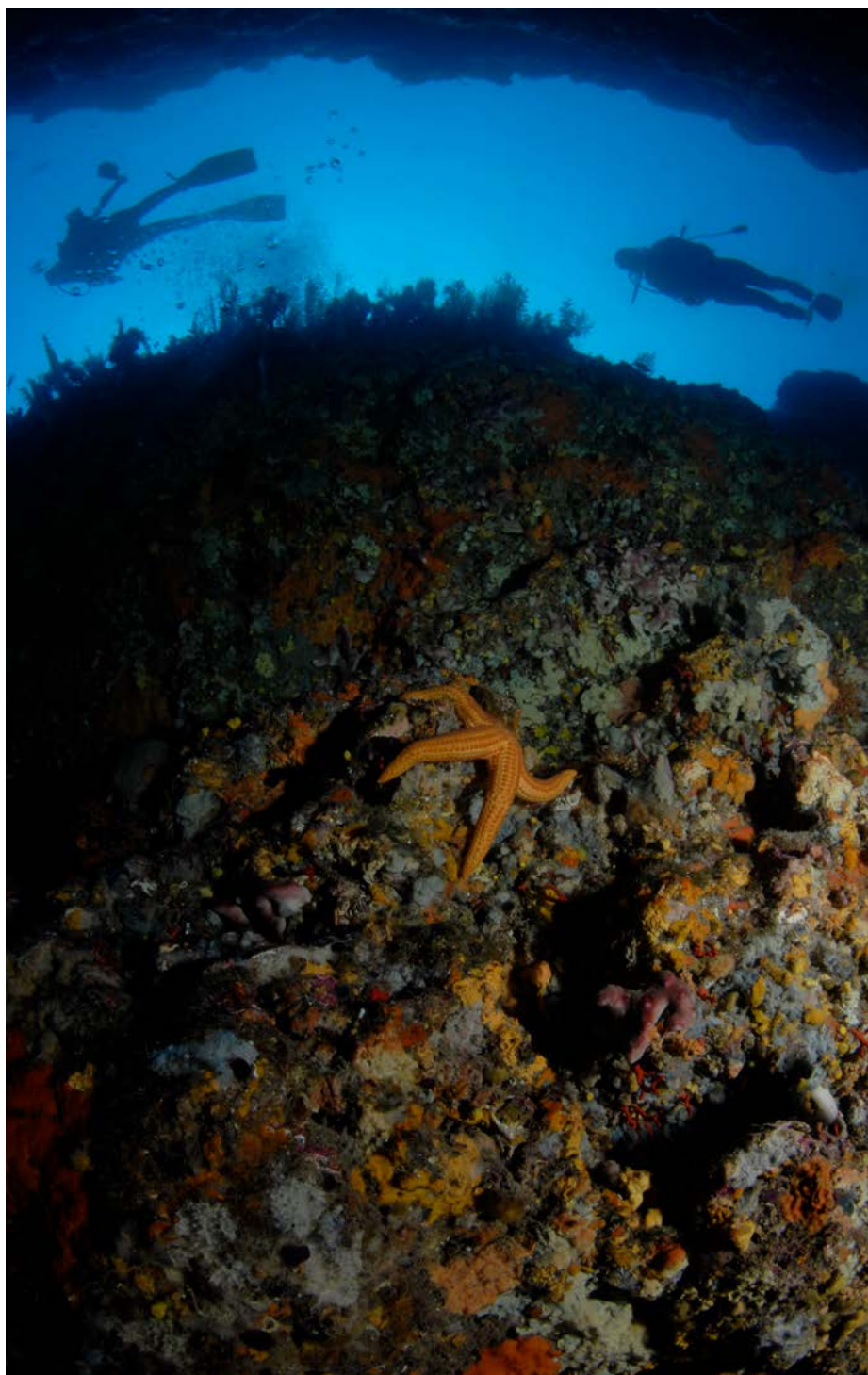

Foto: DACC.

01 Introducció

L'Economia Blava és un concepte holístic, relativament nou, que inclou totes les activitats econòmiques desenvolupades en l'entorn marí o que utilitzen els seus recursos. La Unió Europea ha reconegut la importància dels mars i oceans com a motors de l'economia pel seu potencial en innovació i creixement.

L'Economia Blava ha d'ésser però, verda, és a dir, cal garantir que totes les activitats i els usos es fan de manera compatible amb el medi marí i els seus ecosistemes perquè es puguin mantenir en el temps, i així ho reflecteix l'àmbit 1 de l'Estratègia marítima de Catalunya 2030 (EMC2030) quan parla del "Desenvolupament sostenible, integrat i harmònic de l'Economia Blava respectuós envers el conjunt dels usos humans del mar".

L'EMC2030 identifica sis sectors econòmics crítics amb àmplia trajectòria temporal i important implantació a la zona, i amb el potencial de contribuir decisivament al desenvolupament de l'Economia Blava en l'espai marítim de Catalunya: el turisme marítim, la pesca professional, l'aqüicultura, la pesca recreativa, les activitats marítime-recreatives i esportives, i la construcció naval; i dos sectors emergents: l'energia eòlica d'origen marí i la biotecnologia marina.

Tanmateix, hem de tenir en compte que aquesta relació és oberta i està en continu canvi i revisió. L'homogeneïtzació i estandardització amb altres

països de la UE fa també que des de l'inici de la seva implementació es tinguin en compte altres activitats i hi hagi un debat permanent sobre la incorporació o no d'altres, com ara activitats connexes que tenen lloc a terra però que hi col·laboren i sense les quals les primeres no serien viables.

Podem, doncs, definir l'Economia Blava com la diversitat d'interessos, activitats i polítiques que tenen lloc en el medi marí que fan necessari superar el fraccionament sectorial del coneixement i les competències per tractar-los d'una manera integrada i transversal. La implementació de la política marítima integrada passa necessàriament per conèixer i dimensionar aquests sectors.

L'edició de 2020 de l'Informe anual sobre Economia Blava de la UE inclou, per primer cop, un apartat especial sobre Catalunya, amb estadístiques pioneres desenvolupades en el context de la implementació de l'Estratègia marítima de Catalunya 2030. Les dades evidencien per primera vegada que l'economia catalana es troba entre les més marítimes d'Europa. Aquestes dades preliminars, obtingudes a partir de dades d'estadístiques oficials de 2017, revelen que els sectors econòmics de l'Economia Blava van ocupar directament 214.496 persones (el 5,8%

del total d'ocupació de Catalunya) i van generar 7.300 M€ de Valor Afegit Brut (el 3,4% del VAB de Catalunya). Amb aquestes dades, Catalunya es visualitza al costat dels estats europeus amb major pes de l'economia marítima en el conjunt de l'economia nacional atenent el criteri de comptar amb sectors econòmics blaus que generin més del 5% dels llocs de treball i aportin més del 3% al VAB nacional: Portugal, Estònia, Grècia, Croàcia, Malta i Xipre. En el conjunt d'Europa, l'Economia Blava aporta 5 milions de llocs de treball, equivalents al 2,2% de l'ocupació total, i l'1,5% del VAB de la Unió.

Si analitzem aquestes dades per sectors, veiem que la UE ja va considerar el turisme marítim i costaner un dels cinc àmbits prioritaris que poden contribuir al desenvolupament sostenible i la creació d'ocupació en l'Economia Blava. Segons l'últim informe publicat per la Unió Europea en el marc de l'Economia Blava, el turisme marítim és la indústria que encapçala la generació de llocs de treball en aquest àmbit.

No obstant això, és un sector que sovint presenta una alta estacionalitat, poca visibilitat i manca de diversificació de producte i capacitació adequades. També és el sector econòmic amb uns índexs més difícils de valorar, ja que

sovint no es pot disgregar del turisme costaner o del turisme vinculat a les grans ciutats o inclou serveis compartits amb la població local. Aquest darrer supòsit és el que trobem en les activitats nàutiques i subaquàtiques.

A Catalunya, les activitats marítimeo-recreatives, que sovint es quantifiquen dins del que seria el sector turístic, corresponen a activitats que la població local desenvolupa durant tot l'any, per la qual cosa l'Estratègia marítima de Catalunya (EMC) els considera un sector econòmic diferenciat.

Aquest article no pretén fer una anàlisi de cadascun dels sectors de l'Economia Blava, atès que aquesta no n'és la finalitat. Tractarem únicament d'introduir una descripció d'aquells sectors econòmics establerts i tradicionals al nostre litoral que es desenvolupen totalment en l'espai marítim com ara la pesca professional i l'aqüicultura dins de la producció primària i les activitats marítimes professionals i d'esbarjo.

S'analitzaran els seus volums d'activitat, la seva distribució territorial i estacional per arribar a identificar la presència de les dones en cadascun, les oportunitats que ofereixen, les barreres que encara queden per trencar, etc.

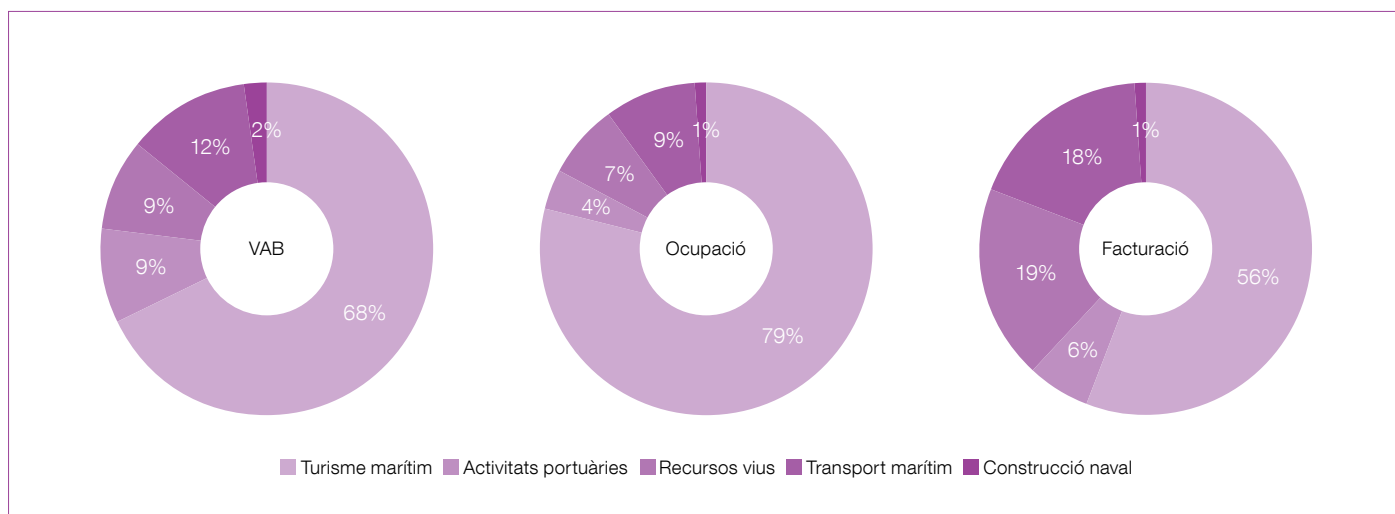

Figura 1. Resultats del percentatge de valor afegit brut (VAB), ocupació i facturació per sectors econòmics. Font: elaborat pel CREDA a partir de dades de l'IDESCAT, de l'INE, dels ministeris de Foment i d'Agricultura, Pesca i Alimentació (Espanya) i del DACC.

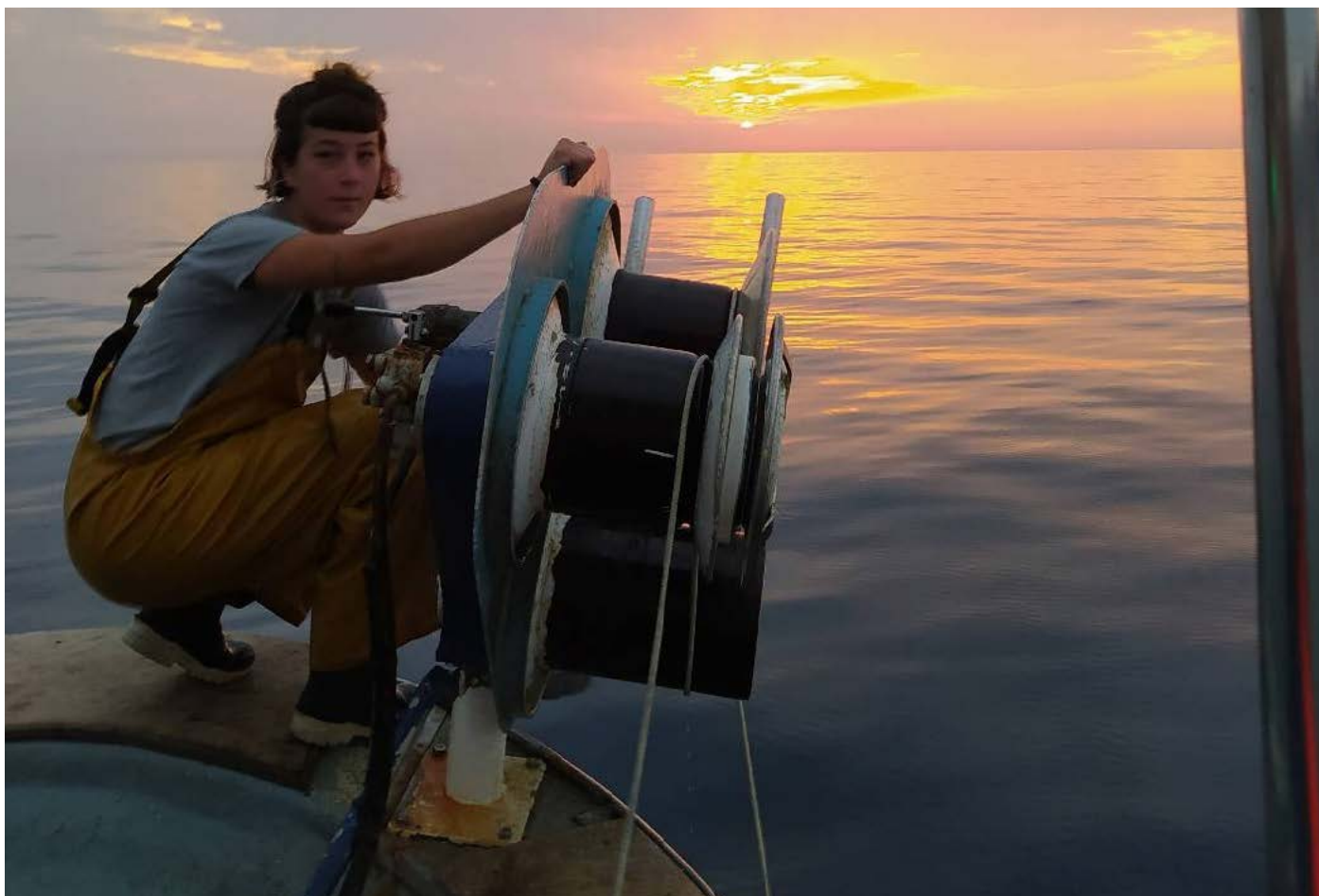

Foto: Salva Manera.

02 Sectors econòmics

02.01 Pesca professional

La pesca professional a Catalunya és fonamentalment marítima, tot i que en alguns indrets com el delta de l'Ebre l'activitat pesquera professional en les aigües de la zona marítime-terrestre, en les llacunes o en el curs principal del riu Ebre és força significativa. Dit això, la característica fonamental de la pesca catalana és la seva dimensió local. Tenim una flota d'àmbit litoral que practica una pesca de proximitat quasi exclusivament dins de la franja de les 12 milles nàutiques i que descarrega diàriament el peix fresc que es comercialitza a través de les 19 llotges pesqueres autoritzades.

El gruix de la flota pesquera, el componen els 215 arrossegadors que capturen la major part del peix blanc,

les 59 teranyines dedicades principalment a la pesca de la sardina i el seitó i les 327 barques d'arts menors i palangre de fons que tanquen el ventall de captura de les més de dues-centes espècies d'interès pesquer que podem trobar a les nostres llotges. Complementen la flota pesquera catalana una dotzena de palangres de superfície amb quota de tonyina i peix espasa i quatre encercladors de túnids ubicats a l'Ametlla de Mar.

Amb un total de 25.461,34 tones de peix venudes, que comporten uns ingressos bruts de 101.832,41 milers d'euros per al sector l'any 2019, amb prou feines s'assoleix un 20% del total de peix fresc consumit a Catalunya, del qual, cada vegada més, es valoren les propietats de frescor, de producte de temporada i de qualitat que caracteritza el producte de proximitat, que podem identificar pel logotip "Peix de llotja".

Aquest conjunt d'embarcacions i de modalitats pesqueres agrupades per ports i per confraries de pescadors i federacions constitueixen l'eix social vertebrador de la pesca professional a Catalunya que facilita el desenvolupament del model de governança de la pesca professional propi del nostre país, basat en el desplegament de comitès de cogestió responsables de la posada en marxa i el seguiment dels plans de gestió pesquera corresponents. La comunitat científica de l'Institut Català de Recerca per a la Governança del Mar (ICATMAR) i de les universitats catalanes, entitats mediambientalistes i socials, Administració i pescadors i pescadores treballen plegats amb l'objectiu d'assolir unes pesqueres sostenibles.

Les confraries de pescadors i llurs federacions són corporacions de dret públic, sense ànim de lucre, que exerceixen funcions de representació

del sector pesquer i de col·laboració i consulta amb l'Administració, i que fan activitats de gestió, impuls i promoció dels interessos pesquers, d'acord amb la regulació que estableix la normativa pròpia de les confraries de pescadors.

Són unes institucions d'origen gremial amb una gran tradició històrica, successores dels antics pòsits de pescadors i pescadores i, antigament, d'altres associacions i gremis de pescadors/res i navegants. La seva existència es remunta a Catalunya al segle XII. L'antiguitat d'aquest model associatiu, la seva permanència en el temps i la seva capacitat d'adaptació han estat elements fonamentals en la vertebració del sector pesquer català i en la seva interlocució amb l'Administració.

Les confraries de pescadors organitzen els sistemes de producció dels seus afiliats i són les titulars de les llotges pesqueres en règim de concessió administrativa. Poden arribar a cobrir tots els serveis que requereixen els pescadors i pescadores per desenvolupar llur activitat, sens perjudici de la funció que pertoca als sindicats i a altres associacions.

02.02 Aqüicultura

L'aqüicultura engloba el conjunt de tècniques de cria, reproducció i cultiu d'espècies aquàtiques. Catalunya compta amb instal·lacions tant d'aqüicultura marina com d'aqüicultura continental (aigua dolça). A Catalunya, hi ha 199 instal·lacions aqüícoles, 15 en aigües continentals i 184 en el mar, 173 de les quals es dediquen al cultiu de mol·luscs bivalves, principalment musclo i ostra arriçada, a la zona de les badies del delta de l'Ebre.

Les principals espècies d'aqüicultura marina que es produeixen a Catalunya són, pel que fa als peixos, el llobarro i la tonyina, i, en relació amb els mol·luscs bivalves, el musclo i l'ostra arriçada. En relació amb l'aqüicultura continental, les espècies que es produeixen són la truita i l'esturió. Des de

2019, també es produeixen microalgues, concretament espirulina.

A l'interior de les badies del delta de l'Ebre, les condicions són idònies per al cultiu de musclo. És per això que el 94% de l'aqüicultura i el marisqueig de Catalunya es desenvolupa a les badies dels Alfacs i del Fangar, a banda i banda de la desembocadura del riu Ebre, on hi ha instal·lats dos polígons de cultius marins amb un total de 167 muscleres. En aquestes badies, es cultiven mol·luscs bivalves: principalment el musclo (*Mytilus galloprovincialis*) i l'ostra arriçada (*Crassostrea gigas*).

Les muscleres són construccions formades per una estructura superior de fusta (un entramat de grans bigues) i cordes perpendiculars a la musclera que s'enfonsen a l'aigua i on creixen adherits els musclos i les ostres arriçades. En les badies del delta de l'Ebre, les muscleres estan fixes al fons a causa de la poca fondària. En altres localitzacions on la fondària és major, com a les Cases d'Alcanar o a Roses, s'utilitza el sistema de cultiu en longlines on una gran corda horitzontal, que sura mitjançant boies i ancorada al fons amb morts o àncores, és la corda mare de la qual pengen nombroses cordes que s'enfonsen verticalment i on es fixen els mol·luscs bivalves.

Pel que fa als peixos, les principals espècies d'aqüicultura marina que es produeixen a Catalunya són la tonyina (*Thunnus thynnus*), el llobarro (*Dicentrarchus labrax*) i l'orada (*Sparus aurata*). Aquestes espècies es cultiven en unes estructures circulars ancorades al fons marí anomenades gàbies marines, on es crien i s'engreixen fins que assoleixen la talla desitjada per a la seva comercialització. Actualment, hi ha tres instal·lacions de gàbies marines en funcionament al litoral català ubicades a l'Ametlla de Mar (2) i a Roses (1).

En aqüicultura continental, es produeix truita comuna (*Salmo trutta*), truita irisada (*Oncorhynchus mykiss*) i esturió (*Acipenser baerii* i *Acipenser gueldenstaedtii*).

Aquestes espècies es cultiven en basses amb un flux continu d'aigua en instal·lacions a terra ferma ubicades en municipis lleidatans, a la Val d'Aran i a les Terres de l'Ebre. Des de l'any 2019, a Catalunya hi ha també 2 cultius continentals de l'anomenada "microalga" espirulina (*Arthrospira platensis*) amb resultats molt satisfactoris ubicats als municipis d'Almenar i Tarragona, respectivament. L'espirulina es cultiva en basses anomenades *raceways*. Actualment, hi ha 15 instal·lacions continentals en funcionament al nostre país.

D'acord amb les darreres dades de producció d'aqüicultura marina a Catalunya, l'any 2020 es van produir 5.328,63 t, la qual cosa en primera venda equival a 17.093.733,94 €. El 51,11% corresponen a producció de mol·luscs (musclo i ostra arriçada, principalment) i el 48,89% a producció de peixos (tonyina i llobarro). Pel que fa a l'aqüicultura continental, la producció l'any 2020 ha estat de 1.698,35 t, la qual cosa en primera venda equival a 6.191.754,43 €.

02.03 Pesca recreativa

La pesca marítima recreativa és una activitat de llarga tradició i actualment fortament arrelada a les zones litorals del Mediterrani. L'increment del turisme i les activitats de lleure en contacte amb la natura n'ha fet augmentar el nombre de persones aficionades amb els anys, fet pel qual actualment té un important impacte socioeconòmic. Els més de 550 km de costa del litoral de Catalunya i la seva diversitat geomorfològica han contribuït al fet que aquesta sigui la que

Amb prop de 55.000 pescadors i pescadores, l'impacte anual de la pesca marítima recreativa en l'economia blava de Catalunya és de 90 milions d'euros.

Foto: DACC.

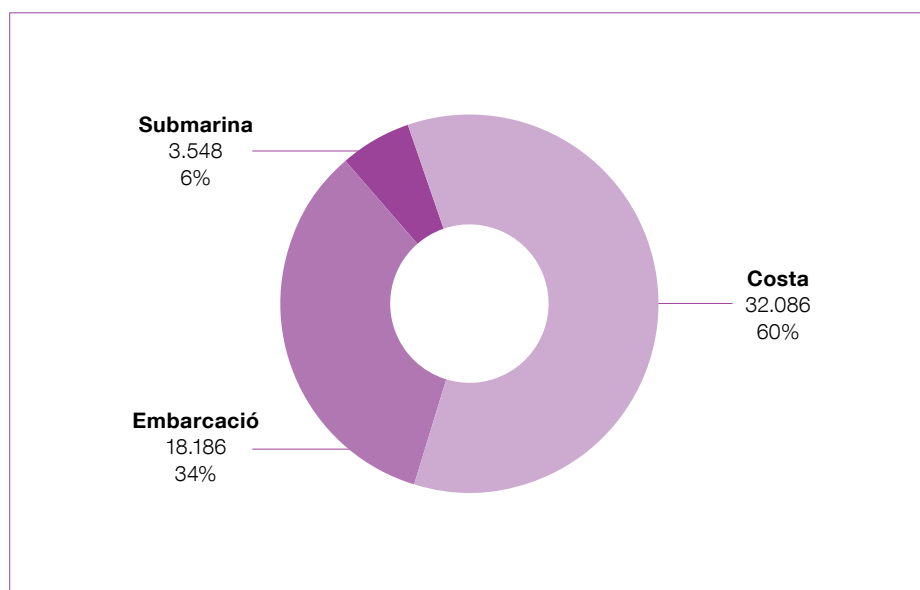

Figura 2. Distribució entre modalitats del sector pesquer marítim recreatiu. Font: enquestes en línia del DACC.

actualment agrupa un major nombre de persones practicants entre totes les activitats marítimes recreatives.

S'entén per pesca marítima recreativa tota activitat de pesca que es duu a terme per afició, plaer o esport, sense ànim de lucre ni interès o voluntat comercial, i en què les captures obtingudes s'utilitzen exclusivament per a consum propi, sense que puguin ser objecte de venda o transacció.

Per practicar la pesca marítima recreativa, cal disposar d'una llicència. A Catalunya, s'expedeixen les llicències de pesca recreativa següents:

1. Llicència de pesca de superfície, que s'efectua des de terra o des d'una embarcació amb qualsevol estri autoritzat per a aquest tipus de pesca.
2. Llicència de pesca subaquàtica o submarina, que es duu a terme nedant, cabussant-se a pulmó lliure, sense utilitzar equips autònoms o semiautònoms ni cap altre que permeti la respiració en immersió.
3. Llicència de pesca recreativa col·lectiva, que autoritza les persones titulars i acompanyants a practicar la pesca marítima recreativa de superfície des d'una embarcació.

A Catalunya, s'expedeixen anualment al voltant de 61.000 llicències de pesca de superfície, 3.700 de pesca subaquàtica i unes 15 llicències de pesca recreativa col·lectiva. Amb prop de 55.000 pescadors/res, l'impacte anual de la pesca marítima recreativa en l'Economia Blava de Catalunya és de ~ 90 milions d'euros.

En relació amb aquestes llicències de pesca recreativa col·lectiva i en el cas d'embarcacions de la llista sisena, en tractar-se d'embarcacions esportives o d'esbarjo que s'exploren amb finalitats lucratives, cal que es disposi addicionalment d'una autorització com a centre nàutic en la modalitat de pesca recreativa, tipologia de centre nàutic de la qual actualment hi ha 21 centres autoritzats.

02.04 Activitats marítime-recreatives i pesqueres

Catalunya reuneix unes condicions òptimes per a la pràctica d'activitats marítimes recreatives que li han permès desenvolupar un sòlid teixit empresarial al voltant d'aquestes activitats, amb una oferta atractiva i de qualitat que atrau practicants tant de dins com de fora del nostre territori. L'Estratègia marítima de Catalunya 2030 es fa ressò d'aquesta importància en establir, dins l'Àmbit 1 dedicat a l'Economia Blava, com un dels seus Objectius Estratègics "unes activitats marítime-recreatives i esportives, de baix impacte ambiental, que dinamitzen l'economia".

Aquestes activitats es desenvolupen a Catalunya mitjançant els centres d'activitats marítimes, regulats per la Llei 2/2010, de 18 de febrer, de pesca i acció marítimes, que tenen com a finalitat "l'ensenyament de les activitats marítimes i l'organització de sortides al mar o a qualsevol altre medi aquàtic per practicar aquestes activitats". Aquests centres inclouen les acadèmies nàutiques, els centres d'immersió i els centres nàutics, que, d'acord amb l'article 115 de la Llei esmentada, són autoritzats per la Direcció General de Política Marítima i Pesca Sostenible: "l'obertura i el funcionament dels centres d'activitats marítimes resten sotmesos a comunicació prèvia al departament que tingui assumides les competències en matèria de pesca i acció marítimes".

Es defineixen com a centres d'activitats marítimes les acadèmies nàutiques que imparteixen formació teòrica i pràctica necessària per obtenir les titulacions oficials de nàutica d'esbarjo; els centres d'immersió que es dediquen a l'ensenyament del busseig d'esbarjo i a la realització de sortides a la mar amb immersió, i finalment els centres nàutics que, mitjançant la contractació de serveis, ofereixen activitats nautico-recreatives i de pesca com ara vela lleugera, esquí nàutic, motonàutica, lloguer d'embarcacions i excursions marítimes, entre d'altres.

Avui, hi ha autoritzats un total de 567 centres d'activitats marítimes, dels quals 121 corresponen a acadèmies nàutiques, 226 a centres d'immersió i 220 a centres nàutics. Els llistats de centres autoritzats es poden consultar en els enllaços següents:

Acadèmies nàutiques i centres nàutics:
<http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/nautica-busseig/nautica-esbarjo/coneixer-academies-nautiques/>
 Centres d'immersió:

<http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/nautica-busseig/busseig-esbarjo/centres-immersio/>

Cal esmentar també l'activitat de busseig professional per al desenvolupa-

ment de tasques de caire econòmic o empresarial com ara abalisaments de platges i canals, instal·lació de boies de fondeig o treballs portuaris diversos que, fins a l'entrada en vigor del RD 550/2020, de 2 de juny, pel qual es determinen les condicions de seguretat en el busseig, disposaven també d'una autorització de la Direcció General de Política Marítima i Pesca Sostenible.

03 Presència de les dones dins dels sectors

03.01 Pesca professional

Pel que fa a les confraries de pescadors, podem trobar presència de dones a 17 de les 20 confraries de pes-

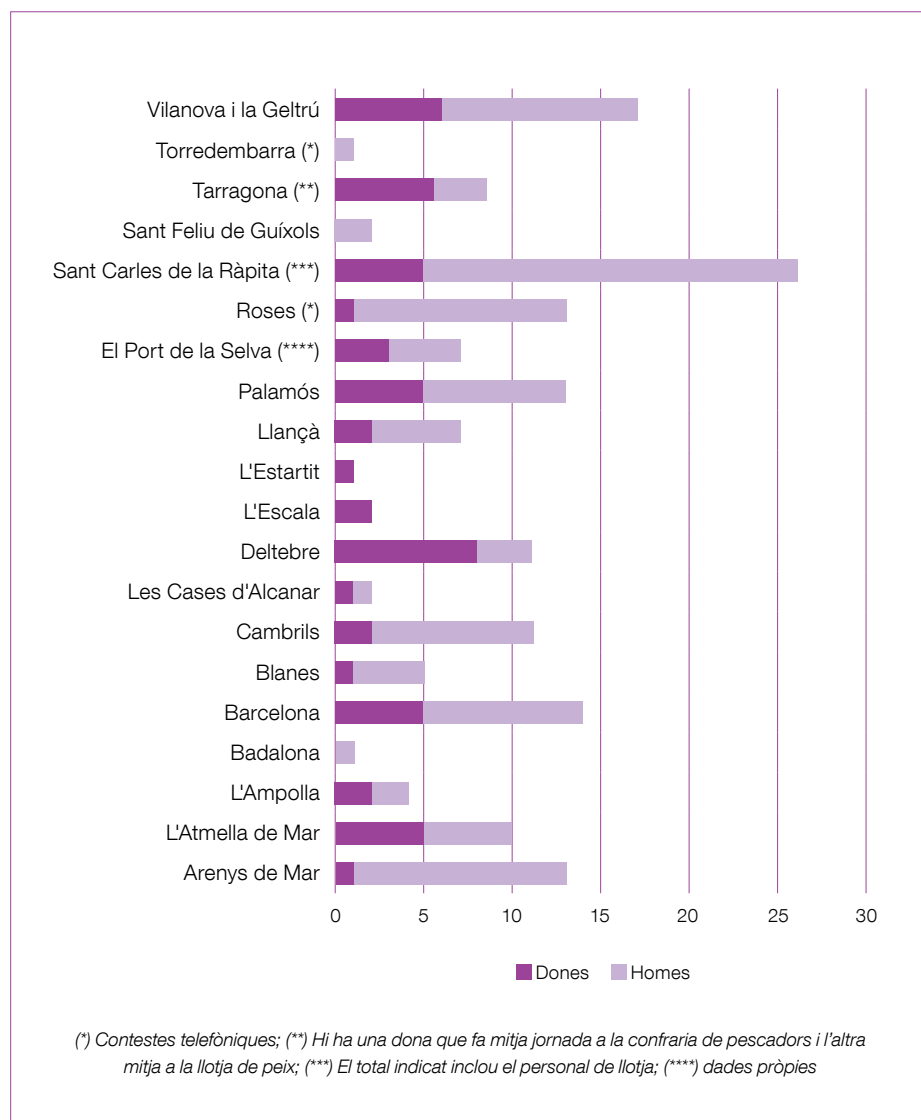

Figura 3. Confraria de pescadors de Catalunya i distribució segons gènere. Font: elaboració pròpia.

cadors/res existents actualment (fig. 3). En 2 confraries, la de l'Estartit i l'Escala, la presència de dones és del 100%. Les confraries que tenen un percentatge entre el 99% i el 50% de presència de dones són un total de 5 confraries. La resta, que sumen un total de 13 confraries, tenen un percentatge inferior al 50%, incloent les 3 confraries on no hi ha cap dona.

Si resumim aquestes dades segons el nombre de confraries que tenen presència de dones del 50% o superior, la trobem només en un 35% de les confraries (fig. 4). Així mateix, la presència de la dona en càrrecs de presa de decisions és gairebé inexistent. No obstant això, cada cop és més

freqüent la presència de dones que ocupen el càrrec de secretària de la confraria, un càrrec de gestió.

Dins de l'activitat professional desenvolupada a les llotges, hi ha presència de dones a 10 llotges de les 19 existents actualment (fig. 5). En una llotja, la de l'Estartit, la presència de dones és del 100%. Les llotges que tenen un percentatge entre el 99% i el 50% de presència de dones són un total de 4 llotges. La resta, que sumen un total de 14 llotges, tenen un percentatge inferior al 50%, incloent les 9 llotges on no hi ha cap dona.

Finalment, podem resumir aquestes dades segons el nombre de llotges

que tenen una presència de dones del 50% o superior, i el resultat és només un 26% de les llotges (fig. 6).

03.02 Aqüicultura

En relació amb la presència de la dona en el sector aquícola, la seva actuació se centra principalment en tasques relacionades amb l'administració de les empreses d'aqüicultura i en les activitats de transformació i comercialització dels productes aquícoles. Com veiem en la figura 7, la titularitat de la majoria de les instal·lacions correspon a persones jurídiques, de les quals podem destacar una instal·lació continental gestionada per una dona. Cal esmentar també que la vicepresidenta de l'Associació Cata-

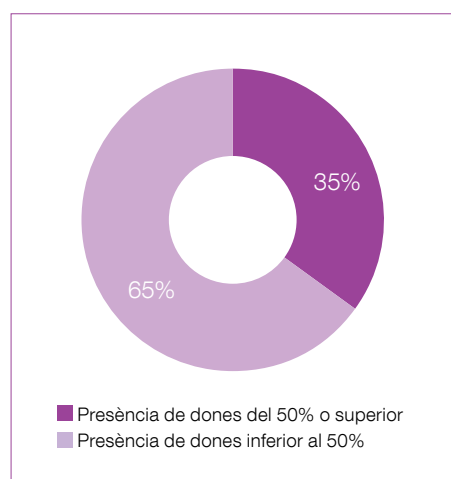

Figura 4. Confraries de pescadors segons el percentatge de presència de dones. Font: elaboració pròpia.

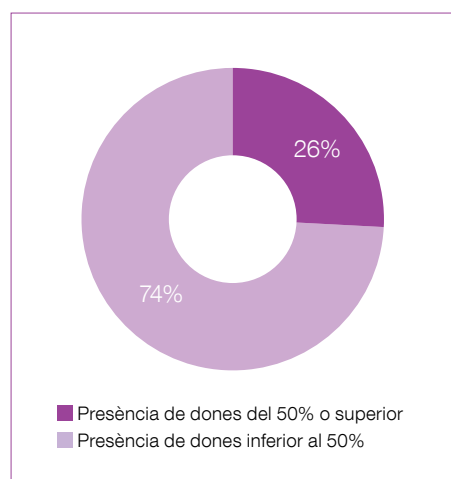

Figura 6. Presència de dones a les llotges de pescadors/res. Font: elaboració pròpia.

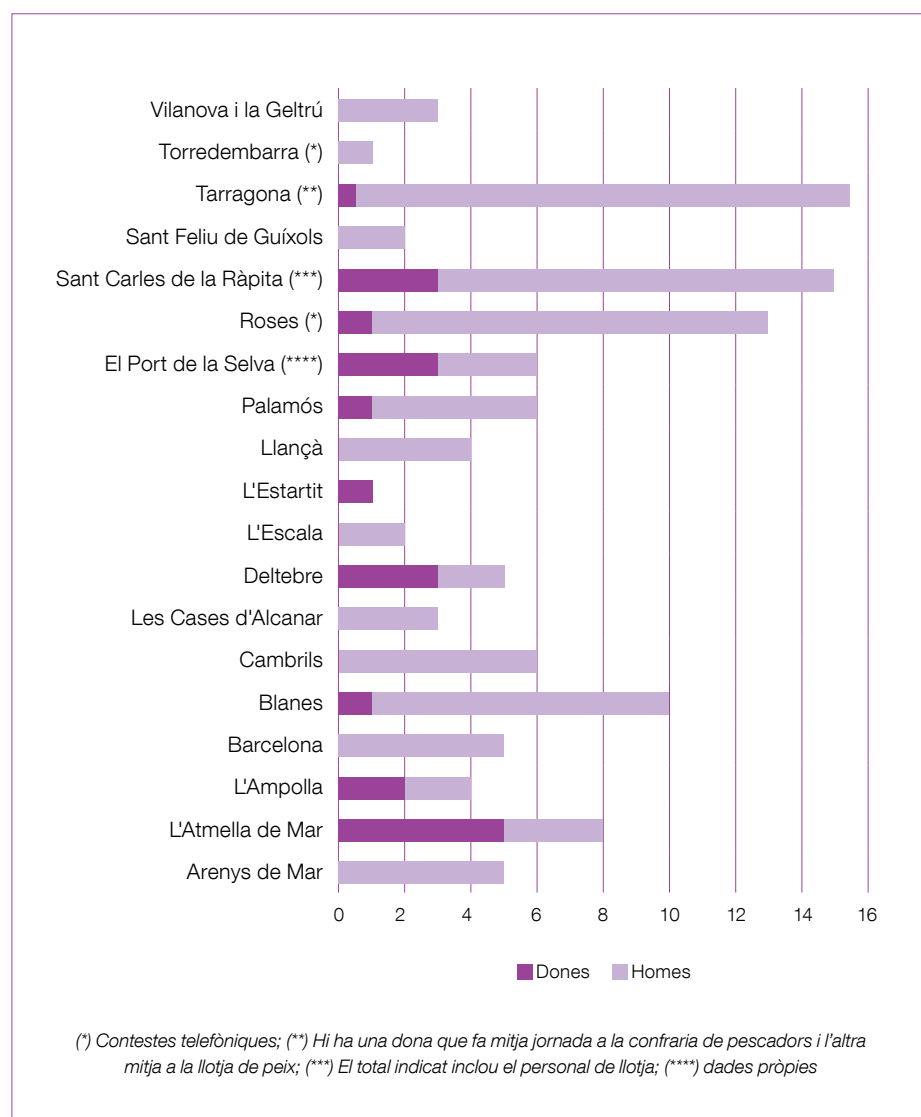

Figura 5. Llotges de pescadors/res i distribució segons gènere. Font: elaboració pròpia.

(*) Contestes telefòniques; (**) Hi ha una dona que fa mitja jornada a la confraria de pescadors i l'altra mitja a la llotja de peix; (***) El total indicat inclou el personal de llotja; (****) dades pròpies

lana de Dones de Mar és una empresa d'una explotació aquícola de les Terres de l'Ebre. Altrament, on trobem molta presència de la dona és en tasques relacionades amb la recerca, el desenvolupament i la innovació.

03.03 Pesca recreativa

En general, la pesca recreativa és una activitat practicada principalment per homes (95%) de 40-50 anys i amb un caràcter molt social, ja que gairebé un 90% dels enquestats in situ declara pescar acompanyat. Pel que fa a les llicències de pesca expedides, el percentatge de llicències amb una dona com a titular se situa al voltant del 10%, percentatge que baixa fins al 0,6% quan es tracta de llicències de pesca subaquàtica (fig. 8 i 9).

03.04 Activitats marítime-recreatives i esportives

Segons dades del Programa de dones del món rural i marítim, el nombre de dones que ocupen càrrecs de responsabilitat en els centres d'activitats marítimes (director d'acadèmia nàutica, director tècnic en un centre d'immersió) és testimonial, ja que se situa al voltant d'un 1,5%. Idèntics percentatges es troben entre els seus titulars, ja sigui el cas de persones físiques o dels qui tenen la titularitat de l'empresa o càrrecs en la junta directiva, si es tracta d'associacions esportives.

Un estudi socioeconòmic recent del sector del busseig recreatiu a Catalunya (novembre de 2020), liderat i coordinat per la Direcció General de Política Marítima i Pesca Sostenible, estima en 519 el nombre de treballadors dels centres d'immersió, dels quals el 62,2% són homes i el 37,8% són dones.

04. Situació actual i perspectives de futur

El Programa de dones del món rural i marítim de Catalunya permet fer efectives les polítiques d'igualtat de gènere

en el si del món rural i marítim. Molts dels objectius d'aquest Programa són d'especial rellevància en l'àmbit marítim, com ara: promoure la millora de la formació de les dones, incrementar la visibilitat de les dones i el reconeixement a la tasca que duen a terme, fomentar el desenvolupament de projectes empresarials promoguts per dones, promoure la participació de la dona en la diversificació de les activitats econòmiques, fomentar la presència de dones en el teixit associatiu, i incrementar la presència de dones en els òrgans de decisió. Actualment, l'EMC2030, dins de l'Àmbit d'actuació 3: Millora de la qualitat de vida de la ciutadania, és l'eina que treballa en les actuacions adreçades a reconèixer i

fomentar el paper de la dona en l'àmbit marítim i contribuir així a la consecució dels objectius del Programa de dones del món rural i marítim de Catalunya.

La presència de la dona en l'àmbit marítim, tant en activitats professionals com d'esbarjo, continua sent molt baixa. Per revertir aquesta situació, en els darrers anys s'han fet grans esforços per visibilitzar i incrementar la presència de la dona en activitats relacionades amb el mar, amb l'objecte de complir els Objectius Estratègics marcats a l'EMC2030.

En primer lloc, s'han dut a terme nombroses accions adreçades a difondre el testimoni de dones que han tingut o tenen actualment un paper destacat

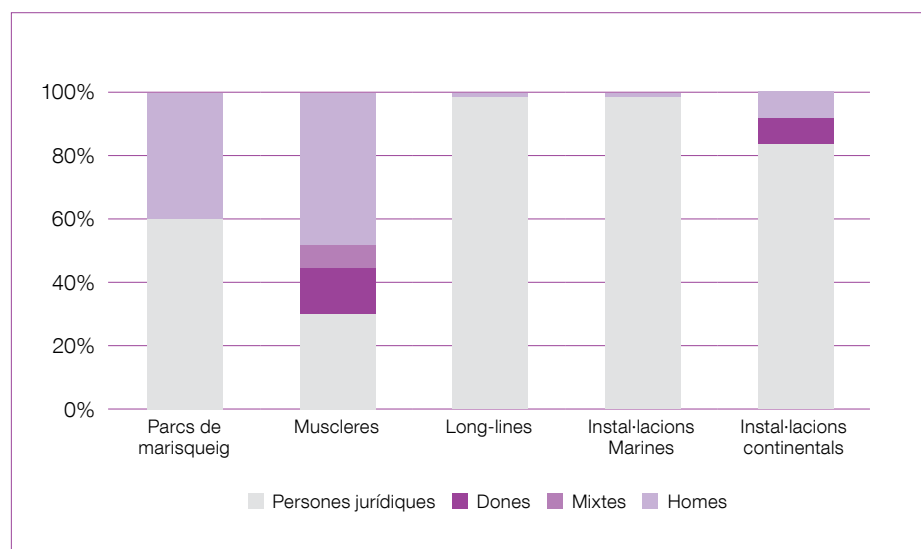

Figura 7. Presència de dones dins dels diversos àmbits laborals a l'aquicultura. Font: elaboració pròpia.

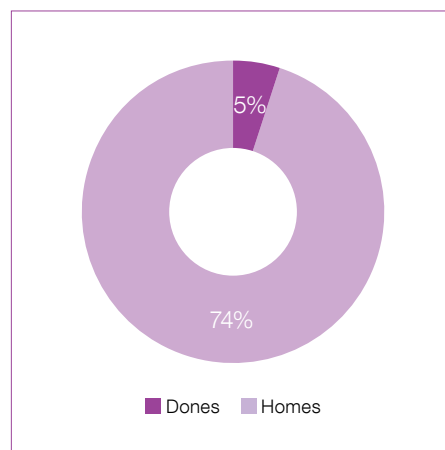

Figura 8. Presència, segons el gènere, dins del sector de la pesca esportiva. Font: elaboració pròpia.

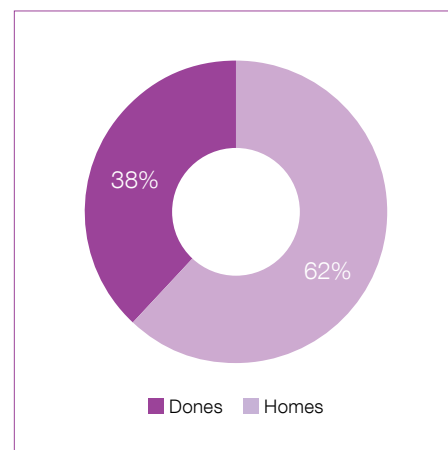

Figura 9. Presència, segons el gènere, dins del sector del busseig recreatiu. Font: elaboració pròpia.

Foto: DACC.

en aquest àmbit, i de vegades fonamental per a algunes activitats econòmiques, com és el cas de la pesca. Dones pescadores, xarxaires, científiques, practicants d'esports nàutics, empresàries, professionals de la marina, etc., amb enriquidores experiències per compartir.

En segon lloc, s'ha treballat en l'empoderament de les dones del mar mitjançant la creació d'associacions, la formació específica, els projectes empresarials i el foment de la seva participació en activitats relacionades amb els sectors marítics, tot amb l'objectiu de facilitar, i, per tant, incrementar, la participació de la dona en les activitats del món marítim.

En tercer lloc, s'han dut a terme activitats a mar organitzades específicament per a dones, la facilitació per realitzar activitats de formació i per accedir al mercat laboral i activitats de mentoria. Totes aquestes accions han permès materialitzar la participació directa i/o la facilitació de la inclusió de dones en el mercat laboral.

Finalment, una gran fita aconseguida aquests darrers anys ha estat la cons-

titució del Consell Assessor de Dones del Món Rural i Marítim, que permet per primera vegada la participació de les dones i la seva incidència en el disseny de les polítiques públiques i de les actuacions. Així, les representants de les associacions poden informar sobre els projectes normatius que estiguin en tràmit, o ser consultades sobre qualsevol aspecte de la seva activitat.

D'ara endavant, els objectius a executar estan encaminats a donar continuïtat a les línies estratègiques d'actuació abans esmentades per millorar-les o dotar-les de més recursos. Simultàniament, es continuaran dedicant esforços a identificar les dificultats que les dones tenen per desenvolupar activitats productives a mar, i determinar quins són els objectius i col·lectius als quals es vol arribar, potenciar els canals de visibilització i dur a terme les millores que escaiguin en les estratègies comunicatives.

A més, es treballarà en altres línies d'actuacions encara pendents d'iniciar però ja identificades, com ara aquelles encaminades a cobrir les necessitats que permetin a les dones emprenedores superar totes aquelles barreres que

actualment troben. I també es posarà especial interès a promoure la participació de la dona en la diversificació de les activitats econòmiques de l'entorn marítim, amb accions que permetin l'accés a I+D per poder trobar solucions a algunes necessitats d'alguns projectes, o fins i tot finançament per a aquest tipus d'iniciatives que es trobin en aquesta fase de llavor, més enllà de les convocatòries actualment existents a les quals les dones poden tenir més dificultats d'accedir.

En conclusió, els nous objectius de futur, principalment, aniran encaminats a treballar per facilitar a les dones iniciatives d'emprenedoria que aportin un valor afegit pel que fa a la conservació dels valors ecològics i funcions ecosistèmiques i el respecte envers els principis d'equitat social, inclusió, etc., i també a possibilitar la connexió entre totes les dones participants del programa per acabar de crear una xarxa d'impuls d'iniciatives d'emprenedoria (p. ex., trobades, constituir un grup de Whatsapp, etc.) que els permetin establir dinàmiques col·laboradores.

Autoria

Martí Puig i Cabeza

Responsable d'Organitzacions Sectorials i de la Flota Pesquera (e.f.)
martí.puig@gencat.cat

Alba Sanchez Bagues

Tècnica de la Unitat d'Aqüicultura i Oceanografia
albasanchezb@gencat.cat

Carmen Rodríguez Alvarez

Responsable d'Afers Marítics (e.f.)
carmen.rodrigueza@gencat.cat

Aránzazu Pérez Álvarez

Tècnica de la Sub-direcció General de Política Marítima, Control i Formació
aranzazu.perez@gencat.cat

LA FORMACIÓ MARÍTIMO-PESQUERA a Catalunya

Pràctiques supervivència (esquerra) i de control d'incendis (dreta). Fotos: Escola Capacitació Nauticopesquera de Catalunya.

01 Antecedents

La formació professional nauticopesquera inclou els coneixements necessaris per obtenir els títols professionals que s'exigeixen per ocupar els llocs de treball de comandament de pont de màquines segons tipologies d'embarcacions, així com d'empreses de serveis complementaris i busseig professional. Dins de la formació professional de la mateixa família, trobem també l'àmbit dels estudis relacionats amb l'aqüicultura.

Aquesta formació va ser transferida pel Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació al Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca. Aquesta transferència va començar a fer-se efectiva l'any 1983 amb la Resolució 2/1983 on el Parlament instava el Consell Executiu i el Departament d'Agricultura a presentar-li diversos projectes entre

els quals hi havia la creació de l'Escola Nauticopesquera de Catalunya.

Una comissió formada per professorat de la Marina Civil, membres de la marina mercant, membres del Consell Assessor de Pesca i personal tècnic de formació del Departament va elaborar un Pla de formació i capacitació a implementar en tres fases:

- la formació, descentralitzada al llarg del litoral, dels i de les professionals de la pesca per obtenir les titulacions necessàries per al desenvolupament de les seves activitats amb seguretat i cura envers el medi ambient marí i els recursos pesquers,
- el reciclatge imprescindible per encabir les millores tecnològiques i facilitar l'entrada de jovent al sector, i
- la creació d'una Escola en un punt fix del litoral que impartís aquells ensenyaments que requerien unes instal·lacions i tallers de més envergadura.

La formació descentralitzada ha facilitat durant anys l'obtenció de titulacions i el reciclatge dels i de les professionals del sector pesquer i el seu accés a titulacions superiors.

Així, l'Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya (ECNPC) es va crear mitjançant la Llei 1/1986 i la seva estructura i funcions es troben actualment recollides al Decret 43/2017. L'Escola, situada a l'Ametlla de Mar, s'estructura en dues àrees: l'Àrea de Formació Nauticopesquera i l'Àrea de Formació Professional Reglada que es constitueix en l'Institut d'Ensenyament Secundari Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya (IES ECNPC).

L'IES ECNPC es crea l'any 1997 mitjançant el Decret 120/1997, de 13 de maig, en el qual es regula l'acord de col·laboració entre el Departament d'Educació i el Departament d'Agricultura, Rama-

deria i Pesca per a la impartició dels cicles formatius de formació professional reglada de la família professional d'activitats marítimopesqueres.

L'Àrea de Formació Nauticopesquera tutela cursos al llarg del litoral català, essencialment impartits a les confraries de pescadors però també a algunes Cases de Mar.

L'Escola té implantat un sistema de normes de qualitat que és d'aplicació a qualsevol acció formativa que es realitzi a Catalunya per assolir les titulacions conduents a l'obtenció de certificats, títols i targetes professionals necessàries per a l'embarcament i que faculden a la persona titular a exercir una determinada professió, càrrec o ocupació a bord dels vaixells. Aquest sistema té com a objectiu complir el Conveni internacio-

nal sobre normes de formació, titulació i guàrdia per a la gent del mar (STCW-78/95) i garantir un millor servei i qualitat i un nivell homogeni en totes les accions formatives que organitzi l'Escola.

D'altra banda, l'Institut d'Estudis Professionals Aqüícoles i Ambientals de Catalunya (IEPAAC) es va crear mitjançant l'Ordre de 31 d'agost de 1982 (DOGC de 31.8.1982). Mitjançant l'Ordre, es van autoritzar els estudis professionals de l'especialitat de cultius marins de la família marítimopesquera amb l'objectiu de formar tècnics i tècniques especialistes en el sector aqüícola català i principalment al delta de l'Ebre, on es concentra la gran majoria d'empreses aqüícoles del país. L'Institut de Formació Professional Els Alfacs de Sant Carles de la Ràpita (Montsià) va ser l'origen i la referència formativa

de l'actual Escola d'Aqüicultura, i la seu els primers anys (dècada dels 80).

El 8 de juny de 2005, es va inaugurar oficialment l'Escola d'Aqüicultura, que actualment és la ubicació de l'IEPAAC. És a partir del curs 2020-2021 que l'IEPAAC esdevé un nou institut públic específic de formació professional.

Tant l'ECNPC com l'IEPPAC es declaren partidaris de la coeducació per a l'efectiva igualtat de drets entre els sexes, i volen superar el simple enfocament de l'ensenyament mixt.

Figura 1. Evolució dels centres de formació nauticopesquera i d'aqüicultura de Catalunya. Font: elaboració pròpia

Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya (ECNPC), l'Ametlla de Mar	Formació Nauticopesquera. http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/nautica-busseig/escola-capacitacio-nauticopesquera/escola	Formació contínua i descentralitzada en diversos punts del litoral de Catalunya
	Formació Nauticopesquera https://agora.xtec.cat/iesnautica	Formació inicial: formació professional
Institut d'Estudis Professionals Aqüícoles i Ambientals de Catalunya (IEPAAC), Sant Carles de la Ràpita	Formació inicial i bàsica: formació professional. https://www.iepaac.cat	

Taula 1. Centres de formació professional en l'àmbit nàutic i pesquer de Catalunya. Font: elaboració pròpia.

02. Formació

02.01 Formació inicial

A Catalunya, l'oferta formativa de la família professional marítimopesquera queda distribuïda entre l'IES Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya, situada a l'Ametlla de Mar, i l'Institut d'Estudis Professionals Aqüícoles i Ambientals de Catalunya de Sant Carles de la Ràpita.

A més, les titulacions tècniques superiors donen accés a la universitat. D'acord amb el conveni signat entre el Departament d'Educació, el Departament

d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació i la UPC, seran reconegudes com a matèries ja cursades a l'expedient de l'estudiant els crèdits del cicle formatiu que hagi realitzat, cursat tant a Catalunya com a la resta de l'Estat espanyol.

Reconeixement de crèdits ECTS per Cicles Formatius de Grau Superior al Grau en Nàutica i Transport Marítim:

- CFGS en Transport Marítim i Pesca d'Altura: 63 crèdits convalidats
- CFGS en Organització del Manteniment de la Maquinària dels Vaixells i les Embarcacions: 31,5 crèdits convalidats.

Reconeixement de crèdits ECTS per Cicles Formatius de Grau Superior al Grau en Tecnologies Marines:

- CFGS en Transport Marítim i Pesca d'Altura: 30 crèdits convalidats
- CFGS en Organització del Manteniment de la Maquinària dels Vaixells i les Embarcacions: 51 crèdits convalidats.

Reconeixement de crèdits ECTS per Cicles Formatius de Grau Superior al Grau en Enginyeria de Sistemes i Tecnologia Naval:

- CFGS en Organització del Manteniment de la Maquinària dels Vaixells i les Embarcacions: 42 crèdits convalidats.

Família: marítimopesquera. Oferta a Catalunya			
Titulació	Cicle/durada	On estudiar	Sortides professionals
Tècnic/a en manteniment i control de la maquinària de vaixells i embarcacions	Cicle de grau mitjà 2.000 h (2 anys), 383 h en un centre de treball	IES ECNPC l'Ametlla de Mar	Mecànic/a naval i/o de motors, operari/ària de reparació i manteniment de motors, grups mecànics, plantes energètiques de motor i vapor, cap de màquines, oficial/a de màquines, electricista naval...
Tècnic/a en navegació i pesca de litoral	Cicle de grau mitjà 2.000 h (2 anys), 383 h de pràctiques en un centre de treball	IES ECNPC l'Ametlla de Mar	Patró/ona, primer/a oficial/a i oficial/a de pont en vaixells mercants i vaixells de passatge, costaner, local de pesca, mariner de pont, pescador, inspector de flota, operari/ària d'envasament i empaquetament, controlador/a de línia, d'envasament, treballador/a en la preparació de peix per a conserves, elaborador/a de productes de la pesca i derivats, de conserves i semiconserves de peix de congelats i ultracongelats...
Tècnic/a en operacions subaquàtiques i hiperbàriques	Cicle de grau mitjà 2.000 h (2 anys), 1.650 en el centre educatiu i 350 h en un centre de treball	IES ECNPC l'Ametlla de Mar	<ul style="list-style-type: none"> • Cap d'equip de busseig professional¹, bussejador/a professional de suport¹ • Operador/a especialista en instal·lacions i plantes hiperbàriques, en cambres hiperbàriques • Bussejador/a professional especialista en reparacions en la superfície i reflotaments, especialista en tall i soldadura subaquàtica, especialista en construcció i obra hidràulica, en immersions des de campana humida • Operador/a auxiliar en els treballs hiperbàrics² • Bussejador/a professional • Operador/a especialista en el manteniment d'equips hiperbàrics en empreses homologades • Patró/ona dedicat/ada al transport marítim de mercaderies i/o passatgers, serveis de practicatge, seguretat, salvament marítim, busseig i investigació, entre altres activitats, amb les atribucions establertes per al patró portuari • Mariner/a especialista de coberta i de màquines

Titulació	Cicle/durada	On estudiar	Sortides professionals
PFI auxiliar de cultius aquícoles	La seva durada és d'un curs acadèmic (1.000 hores)	IEPAAC Sant Carles de la Ràpita	Estudis de formació bàsica que serveixen per treballar en l'àmbit professional de: <ul style="list-style-type: none"> • Instal·lacions aquícoles a terra • Engraellats i parcs de cultiu de mol·luscs bivalves • Depuradores de mol·luscs bivalves • Busseig professional (formació complementària)
Tècnic/a de grau mitjà en cultius aquícoles	2.000 hores distribuïdes en dos cursos acadèmics	IEPAAC Sant Carles de la Ràpita	<ul style="list-style-type: none"> • Treballador/a del cultiu de fitoplàncton, zooplàncton, peixos d'engreix en aigües de mar i en aigües continentals, crustacis i mol·luscs • Treballador/a en l'engreix de mol·luscs en estructures flotants o submergides i en parc; en reproducció de peixos en aigües marines i en aigües continentals, mol·luscs i crustacis • Treballador/a en reparació i manteniment de circuits de fluids en instal·lacions aquícoles, i d'edificis i estructures de cultiu en instal·lacions aquícoles; en instal·lació, reparació i manteniment de sistemes de cultiu de peixos, mol·luscs i crustacis; en reparació, manteniment i ajustament d'equips de climatització, producció de calor i fred, filtració, alimentadors, bombament, dosificació i tractament de fluids en instal·lacions aquícoles • Encarregat/ada de taller en instal·lacions aquícoles
Tècnic/a superior en organització del manteniment de la maquinària de vaixells i embarcacions	Cicle de grau superior de 2.000 hores (2 anys), 1.617 h en un centre educatiu i 383 h en un centre de treball	IES ECNPC l'Ametlla de Mar	<ul style="list-style-type: none"> • Cap de màquines • Oficial/a de màquines o primer/a oficial/a de màquines • Inspector/a en empreses pesqueres • Cap d'equip • Cap de taller • Perit/a taxador/a d'embarcacions esportives i d'esbarjo
Tècnic/a superior en transport marítim i pesca d'altura	La durada és de 2.000 hores (aproximadament), 1.617 h en un centre educatiu i 383 h en un centre de treball, distribuïdes en dos cursos acadèmics.	IES ECNPC l'Ametlla de Mar	<ul style="list-style-type: none"> • Patró/ona d'altura o de gran altura; de vaixells de pesca, vaixells mercants de càrrega i de passatge i en iots de gran eslora; patró/ona al comandament • Primer/a oficial/a de pont; oficial/a de pont en vaixells de pesca, vaixells mercants de càrrega i de passatge i en iots de gran eslora; oficial/a responsable de la guàrdia o el comandament d'embarcacions dedicades a vigilància fiscal, inspecció pesquera, investigació oceanogràfica, seguretat i salvament marítim • Inspector/a de flota • Agent consignatari/ària; d'assegurances marítimes • Supervisor/a de muntatge i armament d'arts i aparells de pesca
Tècnic/a superior en aquicultura	La durada és de 2.000 hores distribuïdes en dos cursos acadèmics	IEPAAC Sant Carles de la Ràpita	<ul style="list-style-type: none"> • Instal·lacions de cultiu aquícola a terra i/o mar obert • Aquariologia: grans aquaris, majoristes i/o botigues especialitzades • Instal·lacions de recuperació/re població d'espècies aquàtiques • Centres de recerca tecnològica en aquicultura • Medi ambient marítim i costaner • Organismes públics locals, territorials i estatals dedicats a l'aquicultura • Bussejador/a professional³

¹ En immersions a intervenció fins a la pressió i profunditat màximes que permetin les normes de seguretat vigent, utilitzant aire i nitrox. ² Fins a la pressió i profunditat màximes que permetin les normes de seguretat vigent, utilitzant aire i nitrox en ambients confinats subterranis en hàbitats secs o en fluids diferents a l'aigua per a la realització de perforacions amb tuneladores o altres equips de perforació. ³ Mitjançant formació complementària.

Taula 2. Oferta formativa de la família nauticopesquera a Catalunya. Font: elaboració pròpia.

IES Escola Nauticopesquera de Catalunya (IES ECNPC)

L'Institut ECNPC vol ser un centre de formació professional amb un projecte educatiu propi i singular que sigui referent en l'àmbit marítim i pesquer, prenent com a referència la família professional maritimopesquera. Al mateix temps, es vol aconseguir una millora contínua en els resultats i en la satisfacció dels grups d'interès (equip humà, alumnat i empreses).

L'Institut ECNPC és l'únic centre a Catalunya on s'imparteixen els cicles formatius de la família maritimopesquera, destinats a obtenir els títols acadèmics següents:

- Tècnic/a en manteniment i control de la maquinària de bucs i embarcacions (CFPM MP40)
- Tècnic/a en navegació i pesca de litoral (CFPM MP30)
- Tècnic/a en operacions subaquàtiques i hiperbàriques (CFPM MP20)
- Tècnic/a superior en organització del manteniment de la maquinària de bucs i embarcacions (CFPS MPC0)
- Tècnic/a superior en transport marítim i pesca d'altura (CFPS MPA0).

Institut d'Estudis Professionals Aqüícoles i Ambientals de Catalunya (IEPAAC)

A banda del CFGS de Control i Educació ambiental, ofereix 2 cicles formatius d'Aqüicultura, i a partir del curs 2021-22 un pla de formació i inserció laboral (PFI):

- CFGM de Cultius Aqüícoles
- CFGS d'Aqüicultura
- PFI Auxiliar d'Activitats Aqüícoles

Ambdós centres ofereixen, a més, altres tipus de formació reglada. L'IES ECNPC ofereix un cicle esportiu de vela. Aquest cicle s'inscriu dins de l'àmbit dels Ensenyaments Esportius (cicles formatius de grau mitjà i superior d'una determinada especialitat esportiva). A l'IES ECNPC, es pot

curar el cicle de grau mitjà de Vela (cicle inicial del CEE GM de Vela amb aparell fix i amb aparell lliure).

Per la seva part, l'IEPAAC ofereix un cicle formatiu de grau superior (CFGS) de la família professional de seguretat i medi ambient: CFGS d'Educació i Control Ambiental (ECA). Així, esdevé un centre de FP d'àmbit territorial i d'especialització sectorial relacionat amb els cicles formatius de l'àrea professional d'Aqüicultura (únics a Catalunya).

A més, l'alumnat del IEPAAC de la família maritimopesquera rep la formació complementària següent:

- Busseig professional de petita profunditat.
- Certificat de formació bàsica i mariner/a pescador/a
- Patró/ona de pesca local.

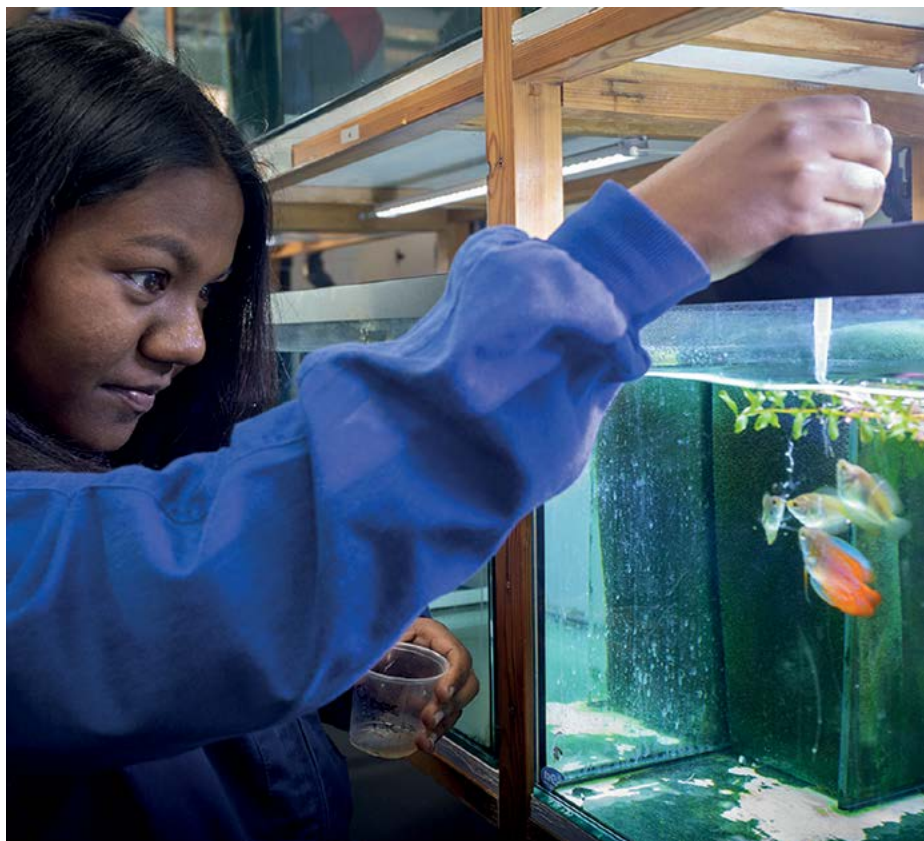
Els requisits d'accés als cicles formatius, tant de grau mitjà com superior, són els que fixa el Departament

d'Educació. Tot i això, les persones que no compleixen cap dels requisits han de superar una prova d'accés. Per presentar-s'hi, cal tenir com a mínim 17 anys l'any en què es fa la prova, en el cas dels cicles de grau mitjà, i 19 anys, o bé complir-los durant l'any natural en què es realitza la prova, en el cas del cicle superior.

02.02 Formació contínua (no reglada)

Titulacions i certificats professionals

Els certificats de la taula 3, tant la seva homologació com la seva impartició al llarg del litoral català, són responsabilitat o estan a càrrec de l'Àrea de Formació Nauticopesquera (formació no reglada). Alguns també s'adquireixen al llarg de la formació dels cicles formatius tant de l'IEPAAC com de l'INS ECNPC (formació reglada) o es convaliden com la targeta de patró/ona de pesca local en cas que es cursi el Tècnic/a en navegació i pesca de litoral (CFPM MP30).

Aquariologia. Foto: Institut d'Estudis Professionals Aqüícoles i Ambientals de Catalunya.

Títol/Certificat	Característiques de la titulació/certificat professional	Durada del curs (en hores)	Embarcament Previ (en mesos)	S'inclou com a formació complementària IEPAAC	S'inclou a la formació reglada IECNPC
Certificat de formació bàsica	Obligatori per a tots els membres de la tripulació de vaixells civils. RD 2062/1999, de 30 de desembre	70	-	x	x
Mariner/a de pont	Obligatori per a mariners de mercants de més de 500 GT que formin part de la guàrdia. RD 2062/1999, de 30 de desembre	60	2		x
Mariner/a de màquines	Obligatori per a mariners de mercants de més de 750 kW que formin part de la guàrdia. RD 2062/1999, de 30 de desembre	60	2		x
Patró/ona portuari/ària	Per comandar vaixells no superiors a 100 GT amb un màxim de 150 passatgers fins a 3 milles d'un port. RD 2062/1999, de 30 de desembre	150	24		x
Patró/ona local de pesca	Per comandar vaixells de pesca i aqüicultura fins a 12 metres d'eslora, 100 kW de potència fins a 12 milles de la costa dintre de la província marítima. RD 662/1997, de 12 de maig	250	18	x	
Patró/ona costaner/a polivalent	Per comandar vaixells de pesca i aqüicultura fins a 24 metres d'eslora, 400 kW de potència fins a 60 milles de la costa. RD 662/1997, de 12 de maig	600	24		
Operador/a restringit/ida del SMSSM	Obligatori segons càrrec i/o funcions a bord i tipus de vaixell i zona de navegació, segons l'Ordre FOM/2296/2002, de 4 de setembre	40	-		x
Operador/a general del SMSSM	Per actuar d'oficial o patró en vaixells de pesca, passatge o mercants d'acord amb les limitacions establertes en el RD 930/1998, de 14 de maig	120	-		
Certificat d'embarcacions de supervivència i botes de rescat (No ràpids)	Per comandar o actuar d'oficial d'acord amb les limitacions establertes en el RD 930/1998, de 14 de maig	24	-		x
Certificat avançat de lluita contra incendis	Per comandar o actuar d'oficial d'acord amb les limitacions establertes en el RD 930/1998, de 14 de maig				x
Certificat bàsic de vaixells de passatge	Per comandar o actuar d'oficial d'acord amb les limitacions establertes en el RD 930/1998, de 14 de maig	16	-		
Bussejador/a de petita profunditat**	Per efectuar treballs subaquàtics bàsics fins a una profunditat de 30 metres. Decret 265/2003, de 21 d'octubre	250	-	x	x
Bussejador/a de mitjana profunditat	Per efectuar immersions d'intervenció, realitzar treballs subaquàtics fins a 50/60 metres i actuar com a cap d'equip en els treballs subaquàtics. Decret 265/2003, de 21 d'octubre	1.400	-		

* A Catalunya, tots els cursos de bussejador/a professional de petita profunditat han d'estar autoritzats per la Direcció General de Política Marítima i Pesca Sostenible. Resolució ARP/138/2004, de 27 de gener. NP: cursos de titulacions/certificats de formació professional nauticopesquera. S'imparteixen a diferents localitats del litoral català.
 ** També s'obté al cursar un cicle formatiu a l'escola Nauticopesquera.

Taula 3. Titulacions i certificats afectats pel Conveni internacional sobre normes de formació, titulació i guàrdia per a la gent del mar (STCW-78/95). Font: elaboració pròpia.

Les titulacions afectades pel Conveni internacional sobre normes de formació, titulació i guàrdia per a la gent del mar (STCW-78/95) (a més dels cicles formatius de formació professional reglada) són les recollides a la taula 3.

A part de l'oferta formativa que ofereix directament l'ECNPC, s'inclouen dins del programa de cursos de Formació Ocupacional Nauticopesquera els cursos que, havent estat organitzats per un ens aliè a l'ECNPC, cobreixin una necessitat del sector quant a formació, ho sol·licitin a l'ECNPC i compleixin les normes que l'ECNPC ha establert, com, per exemple, els cursos de busseig de petita i mitjana profunditat.

El desenvolupament de tots els curs

es basa en l'assoliment de la capacitat i la competència relacionades amb les atribucions del títol. Per això, l'avaluació del procés ensenyament-aprenentatge és continuada i es mesura la competència de l'alumne/a davant de situacions relacionades amb les atribucions del títol.

Altres cursos de formació contínua

Per donar resposta a les necessitats de formació del sector no vinculades a la titulació necessària per governar els pesquers o comandar les màquines, l'ECNPC ofereix una sèrie de cursos estructurats en tres grans blocs:

- Cursos d'actualització sobre noves tecnologies aplicables al sector i

sobre nous mitjans de treball i gestió o formes d'organització.

- Cursos de requalificació sobre ocupacions o professions que permetin desenvolupar activitats complementàries que diversifiquin els ingressos o el canvi d'ocupació, professió o sector.
- Cursos de perfeccionament sobre ampliació de coneixements i destreses que permetin millorar la competència professional i la seguretat en el treball.

En totes les àrees professionals i, per tant, en les diferents formacions, es tenen en compte factors de sostenibilitat relacionats amb l'impacte derivat de la tasca extractiva, elements que evitin les captures accidentals respecte dels fons marins i un trac-

Gàbies d'aqüicultura. Foto: IRTA.

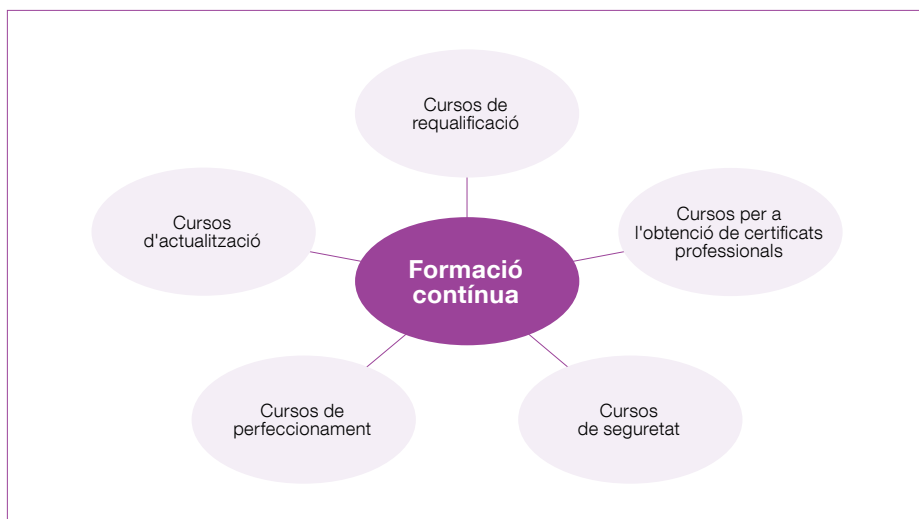

Figura 2. Esquema de la formació contínua que ofereix L'ENPC. Font: elaboració pròpia.

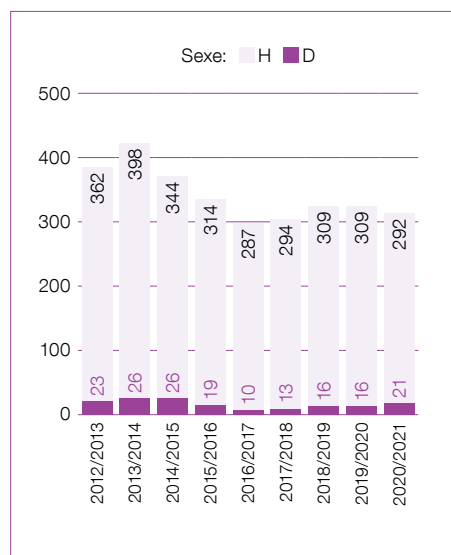

Figura 3. Evolució històrica de l'alumnat a l'ENPC. Font: elaboració pròpia.

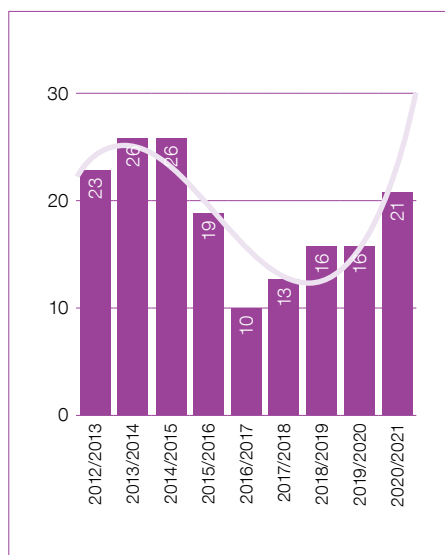

Figura 4. Evolució històrica de les dones matriculades a l'ENPC. Font: elaboració pròpia.

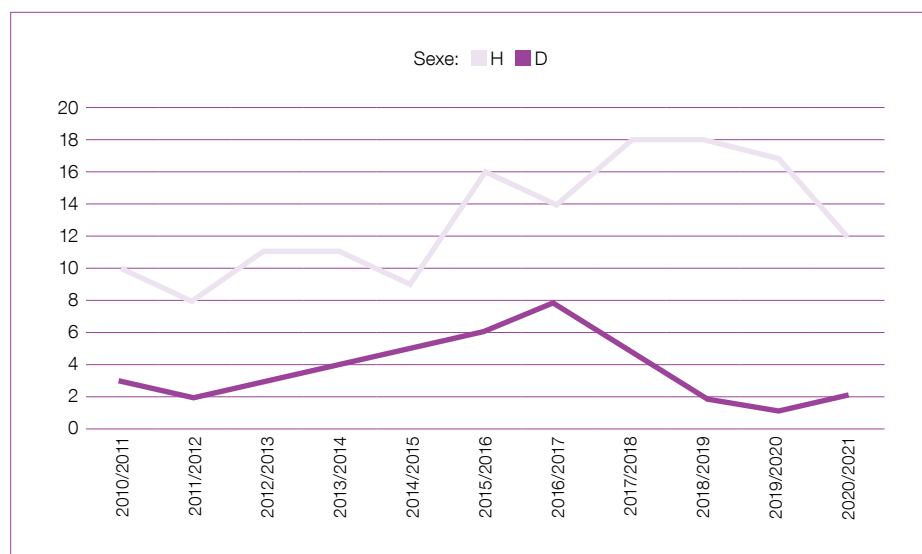

Figura 5. Evolució temporal de la matriculació de l'alumnat segons gènere (IEPAAC). Font: elaboració pròpia.

tament integral de la competència basat en requeriments de qualitat, protecció mediambiental i planificació de l'activitat preventiva, amb independència d'altres factors previstos en riscos laborals.

03. La formació i la dona de mar

03.01 Presència de la dona en les diferents formacions

Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya (ECNPC)

En els quadres següents, podem observar l'evolució de matriculacions al Centre al llarg dels últims nou cursos.

La figura 3 mostra l'evolució històrica de la matriculació d'alumnes en el centre des del curs 2012/13 fins a l'actual 2020/2021. La figura 4 reflecteix l'evolució en el nombre de dones matriculades en el Centre des del curs 2012/13 fins a l'actual 2020/21. Hi podem observar que durant els cursos 2013/14 i 2014/15 es va assolir el pic de màxima matriculació de dones en cicles pertanyents a la família marítimopesquera, mentre que el curs 2016/2017 va arribar al mínim històric de presència de dones a les nostres aules. A partir d'aquest curs, la tendència ha anat millorant de mica en mica fins al curs actual.

Institut d'Estudis Professionals Aqüícoles i Ambientals de Catalunya (IEPAAC)

Com es pot observar a la figura 5, el nombre de nois matriculats respecte del de noies sempre ha estat força superior. La raó es la masculinització del sector, cosa estretament relacionada amb el nombre de noies que es matriculen.

A partir de l'enquesta que fem cada any a l'alumnat que tenim inscrit a la borsa de treball, del total d'alumnat enquestat, un 70% són nois i un 30% són noies. Un 55% de tot l'alumnat està treballant dins del sector aqüícola.

04. Inserció laboral de la dona de mar

04.01 Sector marítimopesquer

En les figures 6 i 7, estudiem la inserció laboral que tenen les dones que estudien els cicles de la família marítimopesquera que impartim a l'ECNPC. L'observació de les dades estadístiques revela que la majoria de les dones que estudien els cicles de la família marítimopesquera troben feina en aquest sector.

La figura 8 representa els homes i les dones que estan afiliades al Règim Especial del Mar, és a dir, persones que exerceixen la seva activitat marítimopesquera a bord de les embarcacions, vaixells o plataformes i hi figuren com a tècnics/iques o tripulants de marina mercant. Com es veu, la proporció de dones és petita en comparació amb la d'homes, tot i que, contràriament als homes, les dones mostren una tendència a augmentar en nombre els darrers anys.

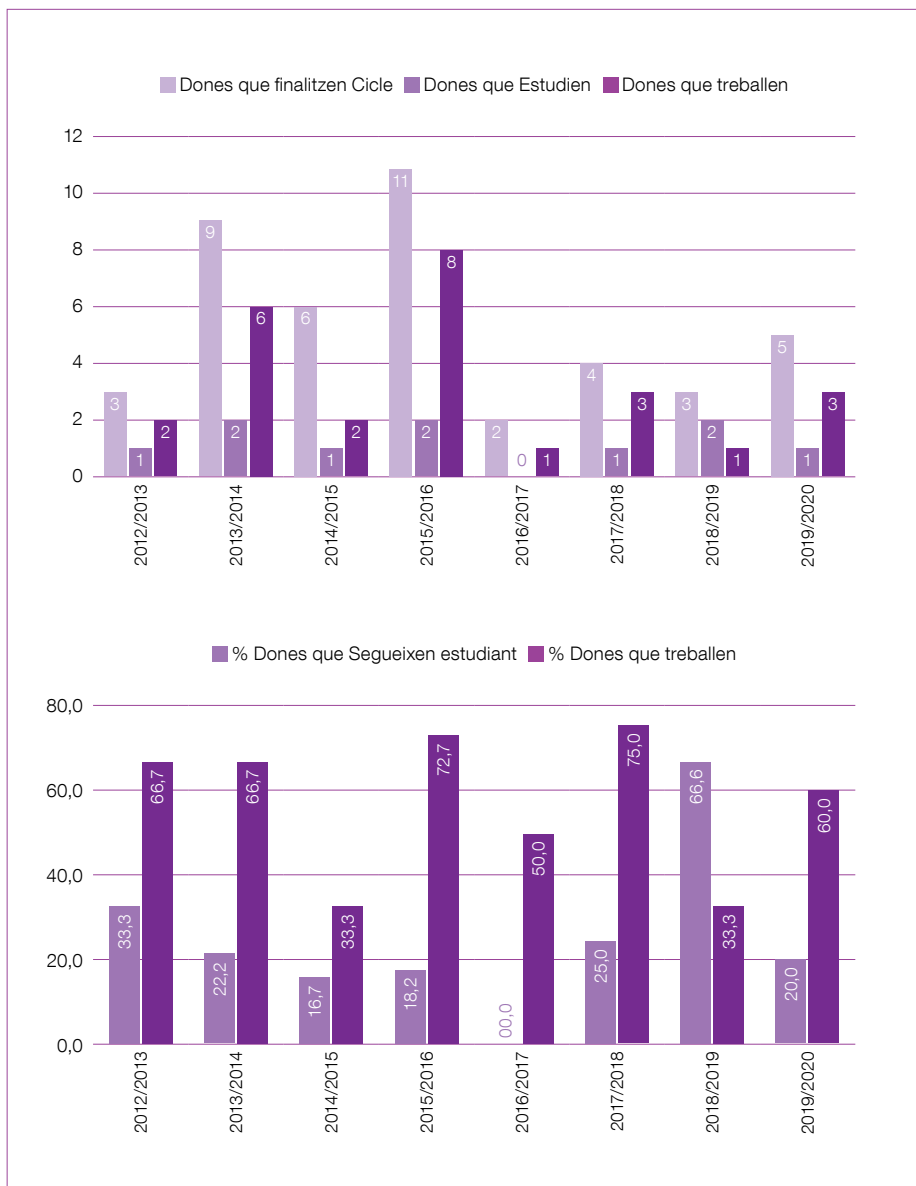
Quant a la distribució de les dones per edats, podem veure com la majoria de dones afiliades al REM són dones entre els 30 i els 59 (fig. 9).

04.02 Sector aquícola

Del total d'exalumnes de l'IEPAAC que treballen dins del sector aquícola, el 76% són nois i el 24% noies (dades extretes de la borsa de treball de l'IEPAAC).

Per veure com es distribueixen els diferents perfils en què els nostres exalumnes treballen, els hem dividit en les sortides professionals següents (fig. 11):

- Aquariologia: venda al detall de peixos ornamentals, empreses distribuïdores i/o de cria, grans aquaris i zoos, investigació (zebra-fish)
- Aquicultura: hatchery-nursery, gàbies, granges a terra, depuradores de mol·luscs
- Conservació i parcs naturals.

Figures 6 i 7. Inserció laboral de les dones que han fet formació marítimopesquera a l'ECNPC. Font: elaboració pròpia.

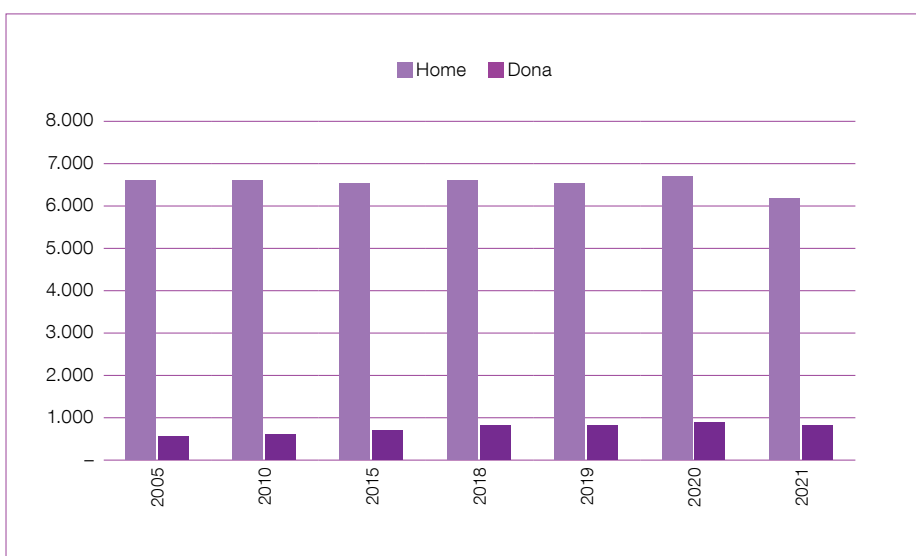

Figura 8. Nombre d'afiliats i afiliades al Règim Especial del Mar a Catalunya. Font: elaboració pròpia.

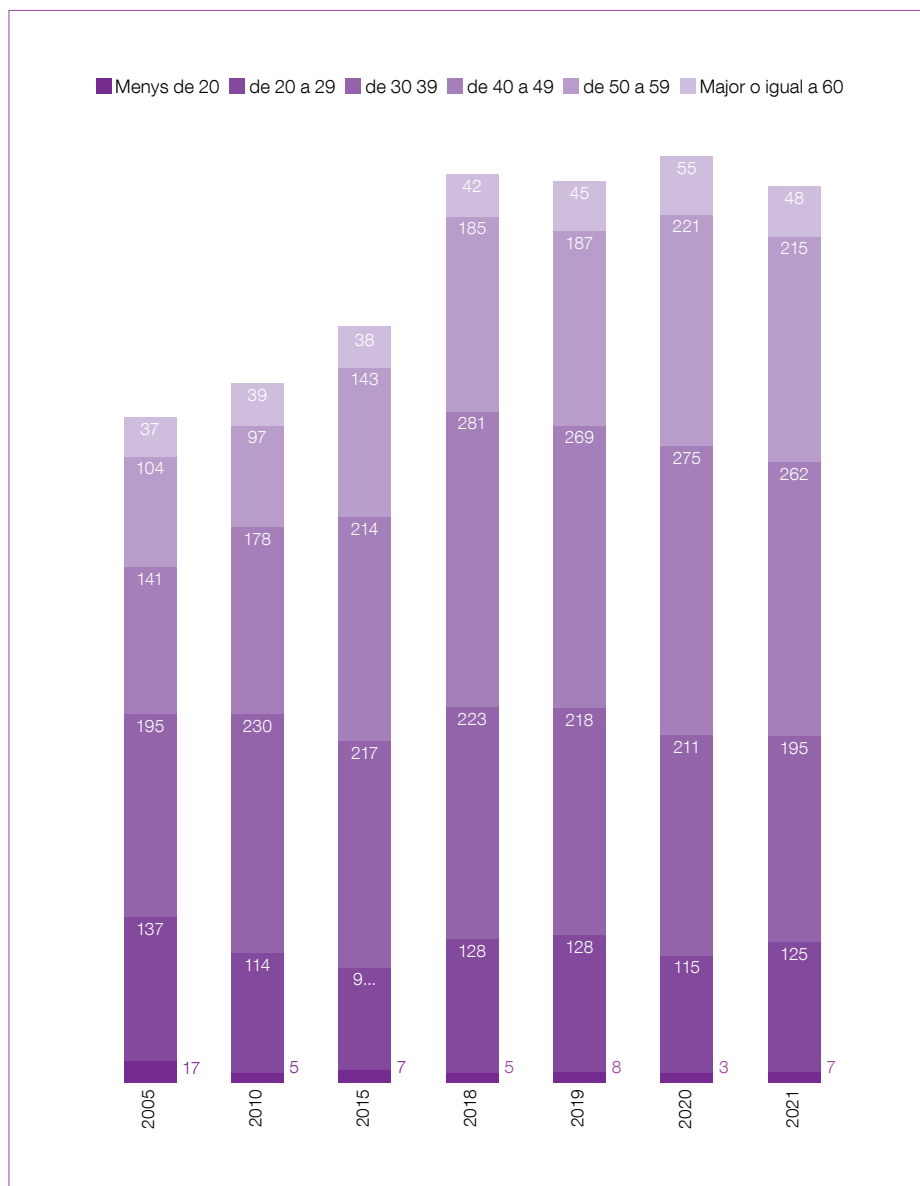

Figura 9. Afiliades al Règim Especial del Mar segons edat. Font: elaboració pròpia.

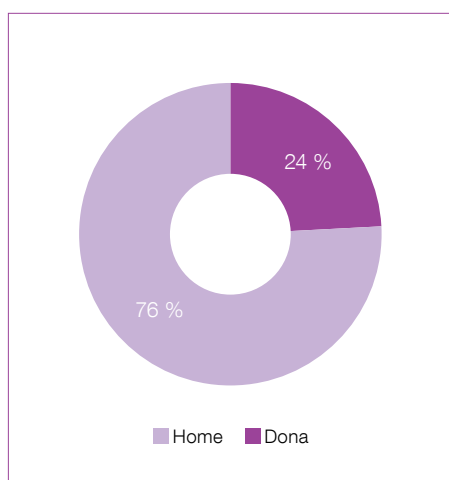

Figura 10. Percentatge de nois i noies que han cursat estudis a l'IEPCAAC que treballen en el sector aquícola. Font: dades extretes de la borsa de treball del centre.

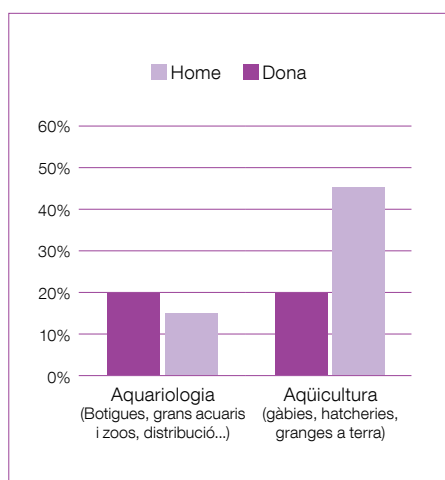

Figura 11. Total d'exalumnes que treballen dins del sector aquícola (any 2020). Font: elaboració pròpia.

Així doncs, actualment l'aquariologia mostra un grau de feminització en el sector aquícola molt diferent a altres sectors de l'aqüicultura com, per exemple, les depuradores de mol·luscs bivalves o les gàbies a mar obert on hi ha molt poques o cap exalumna treballant-t'hi.

Podem veure que mentre els exalumnes concentren la major part de sortides professionals dins del sector de l'aqüicultura (descriu anteriorment), les exalumnes tenen el mateix pes entre feines relacionades amb l'aquariologia i feines de l'àmbit aquícola.

05. Conclusions

Tot i que la relació de les dones amb el mar ha estat constant al llarg de la Història, l'esbiaixada mirada androcèntrica ha produït un retrat en què les dones han estat infrarepresentades, ja que limitaven l'acció de les dones a l'àmbit domèstic o les representaven com un complement de les tasques «realment importants», que serien les que feien els homes, cosa que les relegava a un segon pla.

De la mateixa manera que ha passat amb l'espai domèstic, on les dones tiren endavant aquesta feina sense rebre una compensació econòmica ni un reconeixement social, es treu importància al volum i el valor i se l'invisibilitza, també s'ha invisibilitzat la seva feina en molts altres sectors productius de la societat, i, com no pot ser d'una altra manera, també ha estat així en el sector marítim i pesquer, un àmbit històricament masculinitzat.

Si bé és cert que dintre del món de la pesca tradicionalment les dones han destacat per treballar en el manteniment de les xarxes (les adobaxarxes) i en el transport del peix, i també eren les encarregades de muntar la peixateria i fer la venda del peix, no és menys cert que la seva feina ha cobert importants àrees en els sectors marítims com ara el portuari, on han desenvolupat tasques com el transport de diferents càrregues, el pas de persones i mercaderies d'una riba a

l'altra o el remolc de velers per facilitar la seva entrada al port. Així, la presència de les dones a bord dels vaixells, tot i que més minoritària, s'estenia des dels negocis del mar i el comerç marítim fins a la indústria naval i les tripulacions de la marina mercant, on algunes han arribat a ser capitanes de mercants. Aquesta feina desenvolupada per les dones no era una tasca fàcil, ja que, a més, la compaginaven amb la seva feina en la cura de la família i la casa i amb l'administració de l'economia domèstica.

Tot i el camí que resta per fer, hem passat d'aquelles dones que viatjaven com a acompanyants, vestides amb peces de roba masculines per amagar-se, al reconeixement l'any 1979 de l'accés a les dones a la formació nàutica a Espanya. D'aleshores fins ara, el 17% dels alumnes són dones que estudien carreres de nàutica, però el tant per cent de dones que desenvolupa la seva carrera professional a bord d'un vaixell és encara més baix.

Un dels punts febles a superar, com en

altres sectors productius, és la desigualtat salarial. Actualment, les dones que embarquen continuen patint una important desigualtat salarial i temporalitat a la seva feina, per la qual cosa la seva visibilització i consolidació dintre del sector és fonamental.

Una altra barrera a superar també és la manca de relleu generacional en el sector pesquer i marítim: els i les professionals d'aquest món estan moltes vegades lligats a tradicions familiars, ja sigui de pescadors/res, estibadors/res... i és difícil veure embarcaments de joves d'origens aliens a la pesca.

No obstant això, l'actual canvi de paradigma en el sector marítim i pesquer pot ser una oportunitat de creació d'ocupació per a les dones. Aquest canvi de paradigma passa per la possible desaparició o recuperació i adaptació d'oficis tradicionals com, per exemple, el de les adobaxarxes, o, en àmbits geogràfics concrets, l'exemple de les posseres al País Valencià (encarregades de múltiples

tasques a la llotja, com recollir el peix que arriba de les barques per dur-lo a subhasta), fins a les restriccions que imposa la Unió Europea per salvaguardar la diversitat marina i el fons marí que poden donar lloc a noves feines relacionades amb aquests objectius, o les professions de nova generació derivades de sectors emergents com les energies renovables, la biotecnologia... Aquest nou model d'Economia Blava sostenible i harmònica és una oportunitat o una porta oberta a les dones per contribuir com a agents socials actius a aquest canvi. De les dades abans referenciades, es poden extreure algunes conclusions més enllà de la predominança dels homes en el sector marítim. Cal destacar que, actualment, la majoria de les feines que ocupen les dones són en bucs de passatgers, aquicultura, marisqueig de terra, reparació de xarxes, comercialització o activitats de turisme. I, de tots plegats, només hi ha dos àmbits on hi ha més dones que homes: el marisqueig i l'elaboració i reparació de xarxes. A poc a poc, es

Alumnes en el simulador de pont. Foto: Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya.

van veient cada vegada més dones armadores, estibadores i capitanes de bucs, i destaca també la presència de la dona en l'aqüicultura.

També en el sector portuari, les dones es van fent el seu lloc, reclamant els seus drets com a estibadores i incentivant contractes femenins en aquest sector.

Tot i això, a escala mundial encara hi ha molt a canviar, ja que només un 1% dels mariners actius són dones. D'aquest percentatge, el 94% de les dones marineres són a bucs de pasatge, mentre que el 6% restant és en vaixells de càrrega.

És tasca de l'Administració pública donar a conèixer, visibilitzar i facilitar l'accés a la formació i l'entrada al mercat laboral de les dones i el seu empoderament. Per això, l'ECNPC vol realçar la importància de defensar la feina de les dones al mar i posar-la en valor per poder trencar estereotips i tradi-

cions arrelades i donar pas a noves generacions d'homes i dones igual de preparats en el sector marítim, amb la capacitat d'aportar la meitat del talent social que fins ara ens ha estat més difícil d'aportar i assolir.

El futur és femení i el teu gra de sorra pot marcar la diferència. La degradació del mar Mediterrani, la pèrdua de capital humà en l'àmbit pesquer... són àmbits on les dones podem tenir un paper actiu i formar part de la solució. L'oferta de treball és tan àmplia com innovadora, des de la pesca tradicional i recreativa a la construcció naval o a sectors més emergents com ara l'energia eòlica marina o la biotecnologia marina; aquesta última es refereix a l'exploració i explotació d'organismes marins per desenvolupar nous productes, de manera que l'exploració de la biodiversitat del mar podria permetre desenvolupar nous fàrmacs o enzims industrials que puguin suportar condicions extremes i, per tant, amb un gran potencial econòmic.

A llarg termini, s'espera que el sector ofereixi ocupació d'alta qualificació i oportunitats significatives.

Per saber-ne més:

http://queestudiar.gencat.cat/ca/orientacio/joves/informo-ensenyaments/explo- ra_mapa_destudis/

Estratègia marítima de Catalunya 2030. http://agricultura.gencat.cat/web/.content/08-pesca/politica-maritima/en-llacos-documents/fitxers-binaris/EMC-2030-pla-2018-2021_v.2018.pdf

TORRA, E. i CARBONELL, E. (2016): Les dones i el mar. Museu Marítim de Barcelona.

El paper de les dones al mar Anel·lides. Serveis Ambientals Marins.

Institut Social de la Marina. <https://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/Conocenos/QuienesSomos/29421>

Autoria:

Miguel Sainz de Aja Villanueva

Director de l'Institut ECNPC
msainz3@xtec.cat

Anna Altadill Talarn

Cap de l'Àrea de Formació Nauticopesquera ECNPC
aaltadill@gencat.cat

Marta González Creus

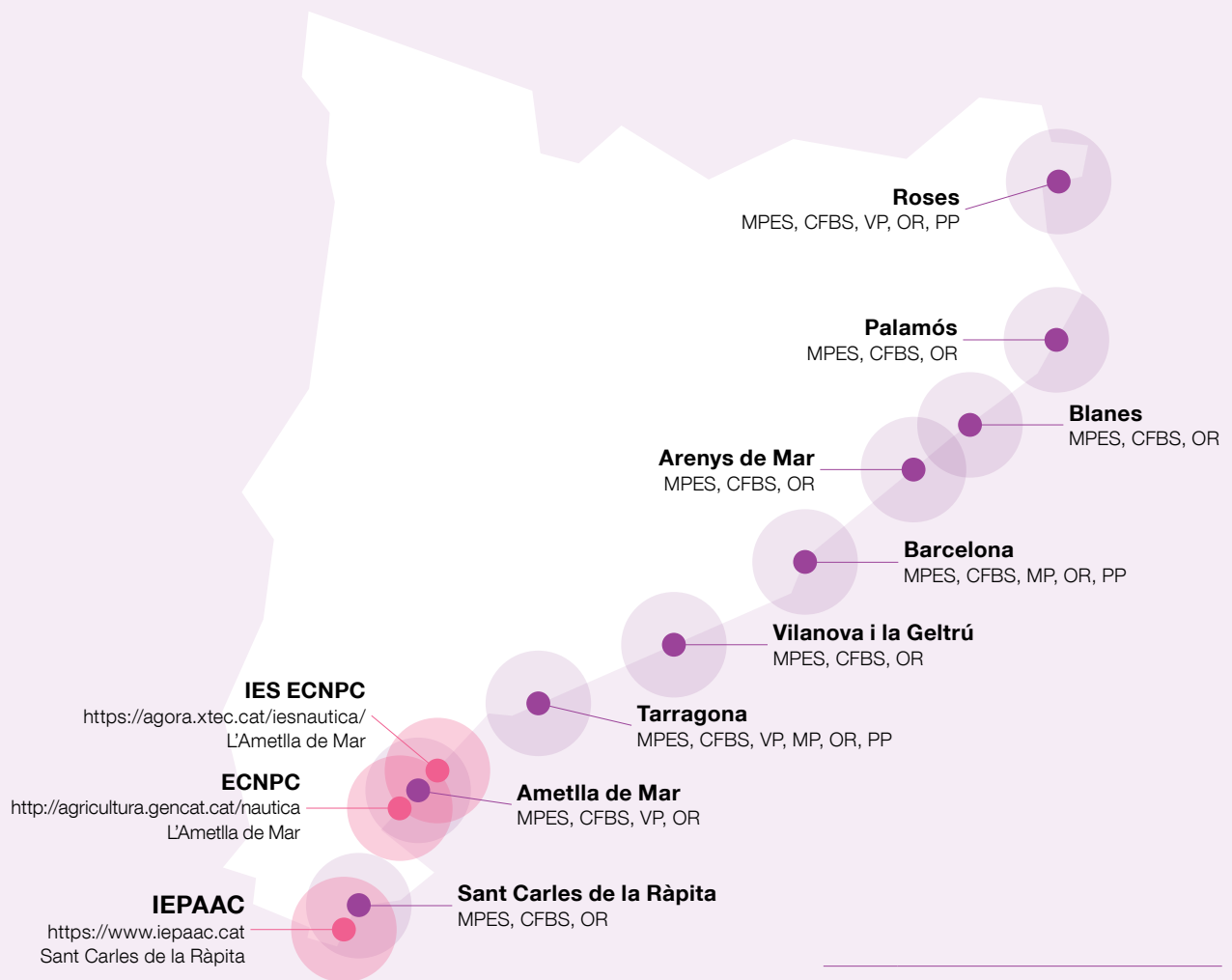
Professora i Cap d'Estudis del IEPAAC
martagc@iepaac.cat

Pràctiques de supervivència. Foto: Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya.

Centres de formació

● Confraries ● Escoles de formació

Els certificats que s'imparteixen

- MPES** Mariner/a Pescador/a
- CFBS** Formació Bàsica i Seguretat
- ACVI** Certificat d'avançat en lluita contra incendis
- BRNR** Bots de rescat no ràpid
- MM** Mariner/a de Màquines
- MP** Mariner/a de Pont
- OR** Operador/a Restringit SMSSM
- PP** Patró/na Portuari/a
- VP** Vaixell de Passatge

Projectes liderats per dones de mar

Plàncton, Divulgació i Serveis Marins, un projecte de mar amb ànima de dona.

Plàncton, Divulgació i Serveis Marins.

Empresa dedicada a la divulgació científica, l'educació ambiental i la formació, i la consultoria ambiental. Esnòrquel, submarinisme. Emprenedoria en femení.

Contacte:

Eli Bonfill i Aurora Requena

info@plancton.cat

www.plancton.cat / www.planctondiving.cat

01. Motivació

Som dues apassionades del mar que busquem posar el nostre granet de sorra per conservar els oceans. Juntes vam formar equip els primers anys de vida de l'Associació Catalana d'Oceanògrafes i Oceanògrafs (ACOIO), i vam ser cofundadores de la Federación Española de Oceanógrafos. El destí va fer que ens trobéssim i d'aquí sorgís un projecte molt bonic: Plàncton.

La nostra prioritat era treballar per protegir la Mediterrània per damunt de tot, així que marxar lluny tampoc no era una opció. Després d'estudiar i especialitzar-te en aquest camp, solament et mouen les ganes de posar-ho en pràctica al més aviat possible a casa teva, a les teves platges, als teus fons marins... i aplicar la filosofia del «pensa globalment, actua localment».

D'altra banda, teníem el món de l'ensenyament. Les dues hem crescut, personalment i professionalment, en el món del lleure, així que dedicar-nos a l'ensenyament semblava un pas natural.

A tot això, se sumaven les inquietuds personals, dues persones amb moltes idees i acostumades a liderar projectes en l'àmbit de les associacions. Així que no és estrany pensar que ja ens van començar a rondar pel cap idees de liderar algun dia un projecte propi.

02. Projecte

La casualitat va fer que en paral·lel totes dues tinguéssim un projecte empresarial en ment, i que quan ens els vam explicar encaixessin perfectament. I així va ser com vam decidir fusionar les nostres idees, fer un pla d'empresa durant força me-

sos, i emprendre el nostre projecte propi en plena crisi, al setembre de 2012. Així va sorgir Plàncton, Divulgació i Serveis Marins, una empresa de serveis marins que treballa en 3 línies: la divulgació científica, l'educació ambiental i la formació, i la consultoria ambiental. Inicialment, la seu va ser a Roquetes (Baix Ebre), i després vam compartir espai de coworking a Tortosa. Finalment, l'any 2014 ens vam traslladar a l'Ametlla de Mar, vora dels paisatges costaners que tant ens havien inspirat durant els viatges en tren.

L'estiu de 2012, vam presentar el nostre pla d'empresa al concurs "Emprèn en femení" de la Diputació de Tarragona, adreçat a dones, per afavorir la seva presència al mercat laboral i fomentar la creació de nous llocs de treball al territori. El projecte Plàncton, Divulgació i Serveis Marins va guanyar el primer premi i allà vam aconseguir també la primera feina com a divulgadores. Aquell premi va ser l'empenta necessària, tant econòmica com emocional, per arrencar amb molta força un projecte que 8 anys després encara continua ben viu i en creixement.

L'empresa es mou entre la divulgació, l'educació ambiental, la consultoria marina i el submarinisme. Per això, es poden fer projectes molt diversos, sempre centrats en el medi marí, que ens han permès posar el nostre granet de sorra per al seu coneixement o la seva conservació.

Un dels projectes que més orgulloses ens fa sentir són les Escoles Blaves. Aquest projecte va començar l'any 2017 i tenia com a objectiu principal apropar i introduir el mar a les escoles ebrenques. Plàncton va formar el professorat de ciències de 8 instituts pilot a les Terres de l'Ebre. La idea era ampliar els seus coneixements sobre el medi marí i facilitar-los recursos per in-

troduir-lo en el programa educatiu del seu centre. La clau del projecte rau a pensar que, si el professorat està motivat, les ciències del mar estaran a l'institut durant molts anys i arribaran a molta més gent que si fem una activitat puntual al centre.

També és important ressaltar els projectes divulgatius fets amb diversos ajuntaments per mostrar els valors naturals que destaquen a les seves costes. La majoria de poblacions del nostre voltant ja compta amb materials divulgatius com ara cartelleres a les platges, estovalles per a restaurants o ventalls per repartir a les oficines de turisme, on parlem dels ecosistemes i les espècies més especials als seus fons marins i platges. Cal buscar noves maneres de fer arribar el coneixement a la gent perquè, si no sabem el que tenim, és impossible estimar-lo i voler conservar-lo, oi? En aquest camp, les dones tenim una sensibilitat especial envers la cura de les persones i del medi ambient.

Tal com hem comentat, una de les nostres motivacions és donar a conèixer el mar i les seves singularitats al major nombre de gent possible per fomentar l'estima i l'hàbit de conservar-lo. Va sorgir així la idea de fer sortides d'esnòrquel guiades a l'estiu per a grups o famílies a l'Ametlla de Mar, on tenim la seu. Semblava que havia de ser una activitat puntual, però va agafar tal força que ja és una activitat turística estable tot l'estiu. Després de 2 anys acompanyant centenars de persones a l'aigua amb les ulleres i el tub, la gent ens demanava fer un pas més i tastar el submarinisme. Després de fer una profunda reflexió i cercar finançament (intern i extern: vam demanar ajuda als fons europeus LEADER), vam decidir llançar-nos de cap a la piscina amb el suport de dos dels nostres instructors de busseig i vam crear el centre de submarinisme Plàncton Diving.

A Plàncton Diving estem molt orgulloses de dir que som un centre de submarinisme en femení i feminista. Ho som perquè és un projecte liderat per dues dones, amb un estil de fer un pèl diferent del que són habitualment els centres de recerca segons ens diuen. Ho som perquè la majoria de les persones que formen el nostre equip són dones, i així procurem que sigui any rere any a les nostres seleccions de personal. Volem oferir oportunitats a altres dones en aquest món laboral tan complicat. Però també ho fem perquè busquem persones amb molta empatia, capaces d'entendre les pors i els neguits que apareixen en les persones que s'inicien al món del mar, i amb capacitat de transformar aquesta por en passió. Aquesta habilitat, la trobem molt fàcilment en dones.

En la tria del nostre personal, sempre hem apostat per una mateixa línia: donar una oportunitat a persones que cursen o han acabat els seus estudis en ciències del mar, biologia o ambientals. A Plàncton, busquem oferir una qualitat a nivell empresarial que ve de la mà de mans qualificades a nivell científic, i ho fem també apostant per la discriminació positiva per afavorir l'entrada de dones al nostre projecte. Això ens permet donar una qualitat important en els continguts de les nostres activitats amb la gent.

Des de començaments de l'estiu de 2013, hem procurat que cada persona que passa per una activitat d'esnòrquel o de submarinisme marxi coneixent algunes nocions bàsiques sobre l'ecosistema marí. Un bon seminari de biologia marina, breu però divulgatiu, previ a tota activitat és clau per sensibilitzar la població usuària del mar i és una marca de la casa des del primer dia fins ara.

Tal com us hem explicat, venim del món de l'associacionisme i es nota en la nostra essència i manera de treballar. De fet, molta gent pensa que som una associació i no pas una empresa. Això fa que, a banda de guanyar-nos la vida, un dels nostres objectius sigui fomentar el coneixement i la conservació del medi marí. De vegades, com a empresa no és fàcil fer coses més "altruistes" o pel bé comú, per molt que hi creguis, ja que no pots optar a subvencions per a temes de conservació o educació ambiental, per exemple. Per aquest motiu, les nostres inquietuds en aquest sentit es canalitzen molts cops participant en projectes de ciència ciutadana.

En el nostre cas, participem al projecte Observadors del Mar, engegat per l'Institut de Ciències del Mar CSIC de Barcelona. L'objectiu és que les persones que bussegen, fan esnòrquel, naveguen o passegen vora el mar facin fotografies d'aquelles coses curioses que vegin com ara la presència de certs animals marins, deixalles marines o fets excepcionals com la floració de la posidònia. Aquestes fotografies es pugen a una plataforma web i s'analitzaran per extreure'n conclusions. Per part nostra, com a observatori sentinella, intentem fomentar que hi participin les persones que bussegen amb nosaltres o que ens segueixen a les xarxes socials, i organitzem reptes científics amb els clients per fer mostres específics.

03. Perspectives de futur

Si ens demanéssim d'aconsellar algú que està començant un projecte personal d'empresa, li diríem que pensés en un model molt flexible i adaptatiu. També suggeriríem que és clau saber envoltar-se d'un equip de treball compromès, ben compenetrat i que comparteixi la filosofia de l'empresa, cosa que fa que surtin fàcilment noves iniciatives i projectes molt motivadors.

L'estiu de 2020 la situació actual de la pandèmia de la COVID-19 ha estat un exemple de com ens hem d'adaptar a noves realitats sovint: ha permès que ens descobrís molta gent de proximitat que potser haurien passat l'estiu fora i ha estat un estiu força bo, com a mínim per a nosaltres.

Esperem continuar fent créixer el projecte amb noves idees que serveixin per fer que més gent s'apassioni per conèixer el mar, ja sigui amb unes ulleres i un tub o amb una ampolla, i per això continuem a la recerca de nou suport per tirar endavant el munt d'idees que tenim.

Projectes liderats per dones de mar

Navegar a prop de balenes i dofins al Mediterrani

Associació Cetàcea

Associació dedicada a fer campanyes i projectes educatius i formatius, de conservació i de recerca sobre els cetacis del Mediterrani.

Contacte:

Anna Conde Giménez

info@associaciocetacea.org

<http://www.associaciocetacea.org>

01. Motivació

Apassionada pel mar i els oceans i captivada per les espècies que hi habiten. Llicenciada en Biologia per la Universitat de Barcelona i especialitzada en Biologia Marina a la Universitat de Tenerife, posteriorment vaig cursar el màster de Gestió i Sostenibilitat d'Ecosistemes Marins a la Universitat de Cadis. He treballat i col·laborat en diversos projectes de conservació marina, com a tripulant i biòloga a bord d'un veler científic i en projectes de sensibilització, divulgació i educació ambiental. He participat en projectes de fotoidentificació a les Illes Canàries i al Mediterrani a la costa catalana.

Soc patrona d'embarcacions i Open Water Diver, fet que m'ha permès admirar de més a prop els ecosistemes i les espècies marines que tant em fascinen.

Penso que és imprescindible conèixer i comprendre el funcionament dels ecosistemes marins i les poblacions de les espècies que hi habiten per donar a conèixer la importància de la seva conservació i lluitar per una societat més sensible i conscienciada a favor de la protecció del medi marí. L'Associació Cetàcea desenvolupa una tasca molt important en la protecció i conservació marines i em sento molt afortunada de poder col·laborar en els seus projectes.

Vaig entrar a formar part de Cetàcea l'any 2015 com a voluntària dins l'àrea de recerca per col·laborar en el Projecte de fotoidentificació, però en aquell moment l'associació només tenia una persona que feia de patró durant les sortides i de seguida em van proposar si volia fer de patrona. D'aquesta manera, l'Associació Cetàcea m'ha donat l'oportunitat de participar en el projecte de fotoidentificació i de contribuir als estudis de les poblacions de cetacis a la costa catalana, i, a més, he pogut ampliar els meus coneixements de navegació i aprendre i desenvolupar una navegació responsable i respectuosa envers els cetacis, tot gràcies a la quantitat d'hores que hem passat al mar amb els companys i les companyes de Cetàcea a bord del vaixell.

02. Projecte

L'Associació Cetàcea desenvolupa campanyes i projectes, educatius i formatius, de conservació i de recerca. Actualment, col·laboro en l'Àrea de Recerca, dins del Projecte fotoi-

identificació: balenes i dofins al litoral català, i en l'àrea de navegació com a patrona del veler que serveix com a base per realitzar els estudis i projectes de recerca: el Projecte fotoidentificació: balenes i dofins al litoral català, el Projecte cetacis de profunditat i el Projecte Tursiops. Aquests projectes tenen com a objectiu estudiar les poblacions de cetacis presents a les aigües de les costes del Garraf i als canyons submarins que recorren l'àrea d'estudi. L'objectiu és saber quines espècies de cetacis hi viuen, quins són els hàbitats que ocupen i la seva distribució, aprofundir en les seves relacions i comportament i identificar individus per a la creació d'un catàleg de fotoidentificació que pot ser comparat amb catàlegs d'altres entitats d'altres àrees del Mediterrani.

A banda dels estudis destinats a les poblacions de cetacis, actualment es recullen dades també per a l'estudi d'aus marines dins el Projecte Plomes al mar. Durant les sortides en vaixell, es realitza la presa de dades geogràfiques, ambientals i de comportament i composició dels grups de les espècies albirades. A més, s'intenta prendre fotografies de tots els individus observats.

La meva funció com a patrona és prèviament a cada sortida fer un seguiment de la meteorologia per assegurar que l'estat del mar i les condicions ambientals i meteorològiques son les adequades per dur a terme les tasques a realitzar durant l'estudi. Una vegada la sortida es confirma, cal establir quin és el pla de navegació i els transsectes a realitzar segons els requeriments de l'estudi i tenint en compte també l'estat del mar i el vent.

Durant la sortida, la meva tasca és assegurar els rumbos que s'han de seguir segons cadascun dels transsectes dins l'àrea d'estudi i una vegada es realitzen albiraments de cetacis vetllar per a una bona observació dels individus i facilitar la feina dels companys i companyes que han de prendre les dades i realitzar les fotografies de les aletes dels individus, tot seguint les directrius marcades que estableixen les mesures de protecció dels cetacis.

03. Perspectives de futur

M'agrada molt aprendre, m'encanta guanyar coneixements i experiències durant les hores de navegació, també gaudeixo molt formant-me i no descarto estudiar per obtenir titulacions amb més atribucions i ampliar coneixements. Tot i així, penso que en realitat l'experiència en el mar i el que he viscut a bord de cadascun dels vaixells en què he navegat és el que més m'ha fet aprendre sobre navegació, sobre el mar i sobre el comportament de cadascuna de les espècies de cetacis i com poder observar-los de la manera més respectuosa possible.

Com a repte personal, trobo molt interessant el fet d'aprendre a timonejar embarcacions diferents, cada vaixell és un món. A més, és molt enriquidor conèixer altres patrons i patrones i compartir experiències.

Així, desitjo poder continuar navegant i aprenent. Cetàcea té perspectives d'ampliar projectes, així que seria molt interessant poder sortir més sovint al mar per recollir totes les dades possibles per als estudis de recerca.

Projectes liderats per dones de mar

Dona'm la mar: Un projecte de gènere sobre dones i mar analitzat des de dues perspectives. Patrimoni marítim amb visió de gènere

Museu Marítim de Barcelona (MMB)

Contacte:

Catalina Gayà Morlà i Laia Seró Moreno, investigadores.
Mireia Mayolas Créixams. Cap de l'Àrea d'Educació i Activitats de l'MMB

<https://www.mmb.cat/projectes/donam-la-mar/>

01. Motivació

A finals de 2017, el Museu Marítim de Barcelona (MMB) va posar en marxa Dona'm la mar, un projecte que va fer reflexionar sobre la invisibilització de la dona de mar, de la dona que treballa, viu i fa de la mar la seva professió. L'objectiu principal de

la recerca va ser reorientar la narrativa del museu, incorporant elements de gènere que van ajudar a desenvolupar les accions incloses en el pla d'igualtat del museu.

Catalina Gayà i Laia Seró van ser les recercadores del projecte.

02. Projecte

Les dones entren al Museu

La recerca va partir de les següents preguntes: com es pot reorientar la narrativa del museu per incorporar elements de gènere que ajudin a desenvolupar les polítiques d'igualtat del museu?; quin és el rol del museu com a constructor de relats?; A quines desigualtats / reptes fa front la dona vinculada al camp marítim?; quin relat construeixen les dones de la mar?

Un primer apropament al MMB de les autores va fer palès que la dona en el relat de la mar apareixia de forma passiva. A les exposicions, a Barcelona i a altres museus marítims, la mar emergeix amb verb d'home, amb paraula d'home, amb article masculí. A gairebé tot arreu, la mar es relaciona amb la paraula del poderós, de qui fa el relat oficial, de qui vol deixar petjada.

A partir d'aquest primer apropament, es van plantejar una sèrie d'objectius. Primer, visibilitzar una narrativa femenina con-

temporània entorn dels principals reptes que té la dona que es dedica a la mar avui. Segon, generar una reflexió que ajudés a entendre com s'explica la mar, què es visible i què s'invisible per a fer una proposta per a un relat inclusiu. I tercer, abordar el relat museístic amb un nou marc conceptual crític i inclusiu que permetés, des d'una perspectiva de gènere, fer noves preguntes i esbossar una metodologia per a canviar de facto la mirada i el relat del museu.

El maig de 2018 i els mesos següents, Dona'm la mar va organitzar cinc grups de discussió, que van articular la recerca. Amb la realització dels grups de discussió, que van ser oberts al públic i permetien un torn final de preguntes, va quedar molt clar que, si el relat es construeix a través d'una mirada humana, pot incorporar l'excepció com a mecanisme de relat (fa anys que els museus parlen de pirates famoses i d'oceanògrafes excepcionals, d'exploradores valentes), però el que dona sentit a l'excepció és el context i en aquest context hi ha homes i dones anònims. Dona'm la mar va canviar, així, la mirada dels treballadors i les treballadores del museu perquè abordés relats inclusius i fets des del present de la mar, corals i factuais; excepcionals i normalitzats. Un relat en què les dones han de ser protagonistes de les accions: part activa, i no passiva, del relat.

Arran de la recerca, i fins i tot en paral·lel, el museu mateix va generar una sèrie d'intervencions que van implicar un canvi de relat. En destaquen les següents:

- Al març del 2019, es va inaugurar l'exposició de Dones i Mar : la recerca va mostrar les poques imatges que el museu guardava de dones treballant a la mar i, per revertir-ho, es va fer un crida popular. Les dones van començar a enviar fotos i es va organitzar una exposició que avui dia és itinerant per diferents museus de Catalunya.
- Es va decidir intervenir en l'exposició permanent del museu i fer unes fulles de sala amb perspectiva de gènere.
- Es va incloure la perspectiva de gènere en les guies pedagògiques del museu.
- Es va elaborar una guia de treball per a tot el personal del museu en la qual s'expliquen els principis bàsics de la incorporació de la perspectiva de gènere a un relat: 'Canviant la mirada: guia pràctica per als treballadors del museu'.

Dona'm la mar continua viu: el Museu Marítim de Barcelona i la Diputació de Barcelona han publicat el llibre "Ulisses era una dona". Capitanes, observadores, pescadores, oceanògrafes, patrones i tantes altres dones. Un relat no oficial de la

mar. Seguint la voluntat pedagògica que ha marcat el projecte des del primer dia, l'editorial farà una tasca de distribució activa en instituts de secundària de Catalunya. Les autores Catalina Gayà Morlà i Laia Seró Moreno, ara en un registre de relat de no ficció, han entrevistat gran part de les dones que van participar en els grups.

Dona'm la mar explicat des del museu: Cap a un canvi de relat en els museus

El director del Museu Marítim de Mallorca, l'Albert Forés Gómez, explicava que, en una conversa mantinguda amb un pescador gran de l'Illa aquest pescador afirmava que les dones no havien tingut mai cap paper en el món de la pesca. Tot i que és cert, reconeixia el pescador, que eren elles les que solien vendre el peix. I qui en feia conserva, també per a la seva comercialització. I qui solia fer les arts de pesca quan aquestes es produïen manualment. I també qui solia adobar les xarxes...

Hi ha pocs exemples que defineixin millor de quina manera, de manera recurrent, s'ha negat la dimensió professional que han tingut les dones. El focus està en la feina dels homes.

No és estrany, doncs, que allò que expliquen els museus sigui sobretot una visió de la societat des de l'òptica patriarcal. Sol ser el punt de vista d'ells, i més si ells han estat poderosos. Una mirada molt esbiaixada de la societat. El relat hegemònic. I si això es cert en la majoria de museus, ho es encara més en els marítics, perquè tradicionalment s'ha donat per cert que a la mar no hi ha hagut dones. Que la mar ha estat i segueix sent un medi masculí i que encarna, com cap altre, els valors que s'associen als homes: el risc, la força, l'aventura, la manca de lligams...

Afortunadament aquest relat hegemònic a què ens referim, s'està posant en dubte a la majoria de museus, segurament com a reflex de les reivindicacions que hi ha al carrer. En els darrers tres o màxim quatre anys hem vist com es generalitzaven els moviments i les protestes socials per reclamar la igualtat de la dona, per denunciar la violència de gènere, per assenyalar la discriminació, la invisibilització, la bretxa salarial o l'assetjament que pateixen moltíssimes d'elles. Per reclamar presència en una societat que tradicionalment les ha mantingudes al marge dels llocs de poder i, sobretot, del discurs oficial. I els museus no n'hem quedat al marge.

La recerca Dona'm la mar

És important que els museus es plantegin la seva participació en la perpetuació dels discursos oficials, tradicionalment patriarcal, per començar a sacsejar aquestes narratives i generar-ne d'altres més inclusives amb l'alteritat i són diversos els que tant a fora com al nostre país ho han començat a fer. Aquí a Catalunya l'any 2017 es va constituir el grup de treball Museus i Gènere que es defineix com un observatori de la

perspectiva de gènere en els museus d'història i monuments, amb la voluntat d'adequar els seus relats a la realitat social del segle XXI. També el MNAC fa temps que ha entrat de ple en aquest debat, per no mencionar museus com el Prado o el Thyssen, a Madrid.

Conscients de la necessitat d'obrir el ventall del nostre relat per tal de fer-lo més igualitari des del punt de vista de gènere, l'any 2018 el Museu Marítim va iniciar la recerca Dona'm la mar, que tenia l'objectiu de detectar quins són els principals reptes que té la dona que avui dia es fa a la mar, què es visible i què s'invisible, amb l'objectiu final de canviar la narrativa del Museu.

03. Perspectives de futur

La recerca Dona'm la mar ha tingut un gran impacte pel Museu. El projecte ha fet canviar la mirada de la gent que hi treballa, que ha vist la necessitat d'incorporar nous relats i de canviar la narrativa. També ha transformat la mirada de les dones que treballen a la mar, que han pres consciència de fins a quin punt han obert un camí i s'han constituït, en referents per a nenes i noies, i han vist en el museu com un espai de trobada i de sororitat.

Els mitjans de comunicació s'han abocat a fer d'altaveu d'aquests canvis que es produeixen en els museus en matèria de gènere publicant un gran nombre d'articles, i han contribuït molt a difondre el projecte Dona'm la mar.

El projecte acaba de ser reconegut amb el premi a la categoria d'experiències i activitats que cada dos anys atorga l'Associació de Museòlegs de Catalunya per votació dels seus socis i sòcies.

Projectes liderats per dones de mar

Escoltar la veu de les dones del sector pesquer. Maria Velasco i el mar

Fotògrafa dels/de les professionals del mar

Contacte:

Cristina Vilà Bartis (periodista)

Instagram @mariavelascobech

01. Motivació

Maria Velasco va néixer a Roses l'any 1968. Actualment, treballa de professora d'Educació Física a l'INS de Castelló d'Empúries. La fotografia va aparèixer a la seva vida de manera casual, ja de petita, quan la seva mare li va regalar una primera càmera per immortalitzar records familiars.

«M'agradava molt testimoniar el que veia», recorda. Va ser aleshores quan, sense cap formació prèvia, es va apuntar a un curs de fotografia de viatges que impartia el reconegut fotògraf Tino Soriano a Barcelona. Va ser ell qui va animar-la a fer el pas, a retratar allò que coneixia millor, el món que l'envoltava: el moll pesquer de Roses. D'aquesta relació, se n'ha generat el llibre fotogràfic *Diàlegs amb el mar* (2007), editat conjuntament per l'Ajuntament de Roses i la Diputació de Girona, amb textos del periodista Sebastià Roig; i els documentals «La Carmeta i el moll», dedicat a l'última adobaxarxes de Roses, Carmeta Barberà, i «Diàlegs amb el mar», que l'any 2020 s'ha projectat al Girona Film Festival 2020 i al Festival Internacional de Medi Ambient Suncine 2020, de Barcelona, dins la secció Suncine.

02. Projecte

Escoltar la veu de les dones del sector pesquer

Maria Velasco no tenia, ni té, cap familiar vinculat o que treballi al sector marítimopesquer. Malgrat tot, a ella sempre l'ha fascinada. És com una necessitat interior que l'empeny a mantenir-s'hi a prop. Amb una càmera entre les mans, ha pogut entrar-hi més fàcilment, conèixer de prop aquells qui realment el senten batejar dins seu, com un verí que els atrapa a poc a poc i del que no es poden desprendre, aquells que n'han fet un mitjà de subsistència i de vida.

Endinsant-se pels escenaris humans que envolten el mar, les llotges, els ports, les barraques de pescadors, les barques, Velasco ha anat coneixent homes i dones que li donen vida, s'ha apropat a la seva quotidianitat, n'ha compartit vivències, s'hi ha embarcat,

i, a poc a poc, ha trencat barreres. Sota la capa que emmarca aquest món per molts desconegut, hi ha trobat duresa, esforç, dedicació, noblesa, companyonia, però, sobretot, ha respirat llibertat.

Entre les múltiples coneixences que ha fet Maria Velasco a mar al llarg d'aquests anys, s'hi compten, evidentment, dones. No en són gaires o potser moltes són invisibles perquè no consten enlloc legalment, però hi són. Dones que s'embarquen, que pesquen al costat dels homes en les mateixes condicions, que adoben xarxes, que preparen esquers per als seus homes i fills pescadors, que descarreguen a llotja, dones que frueixen d'una feina que, malgrat el fred intens de l'hivern, els apassiona. Elles no volen trencar els estereotips masculins del sector però ho fan amb la seva sola presència. Gaudeixen de la tria vital que han fet, de la sensació de llibertat que els proporciona el mar i del caliu de companyonia, sense discriminacions, que hi han trobat.

No va ser fins a l'any 1979 que l'Estat espanyol va permetre a les dones accedir a la formació nàutica. Per poder treballar avui en el sector, cal formació reglada. D'això no li falta a Sylvie Deso Romero. Nascuda fa 43 anys a Gandia, va viure fins als 10 a Roses. Fa just una dècada va anar a visitar el seu germà a Zanzibar, on treballava en un vaixell de passatge, i ella s'hi va quedar a ajudar-lo. En tornar, va decidir formar-se i en dos anys ja es va treure tots els títols, fins el de capità de iot i de patró professional d'embarcacions recreatives. Després de treballar molt temps en vaixells de passatge els estius i en varadors de nàutiques els hiverns (confessa que la mecànica li agrada molt), a l'inici de la pandèmia es va treure un nou títol per poder embarcar-se al Maski i anar a pescar al tresmall amb el seu company.

Rosa Triadú, de Llançà, fa vint anys que és marinera de pesca de palangre. De formació administrativa, es va casar amb un pescador, Xavi Granollers, i per poder conciliar la vida familiar va acabar embarcant-se també a la barca del marit. Li va caldre, però, formar-se com a marinera. No va voler continuar estudiant per a patrona perquè ja ho era el seu marit, la persona que, a més, compila tots els coneixements sobre el mar, els caladors i les tècniques ancestrals com ara observar la lluna. Ella és conscient que aquest ofici s'aprèn des de petit i que a mar «no és qüestió de força o aparells, sinó de saber què hi poses, com ho poses, com fer-ho».

El cas d'Anjuri Viñales és una mica diferent dels anteriors. Té 31 anys, és de Palau-savardera i en fa deu que treballa com a adobaxarxes d'arrossegament al port de Roses. Va començar en el tresmall aprenent l'ofici de mans d'un amic del seu pare, que és pescador també a Roses, i oncle del seu actual cap. Ella, per tant, va formar-se tot treballant.

Moltes dones s'acosten al món del mar perquè hi tenen una vinculació afectiva o familiar. Algunes, com l'Anjuri Viñales, han viscut la infantesa entre el moll i la llotja i hi semblen predestinades. En el seu cas, ella no s'ha decantat per pujar a una embarcació acom-

Foto: María Velasco

panyant el pare o el germà, però sí per fer quelcom tan artesanal i vital com és adobar, dissenyar i elaborar xarxes. En aquest vell ofici, una feina tradicionalment feta per dones, hi ha trobat la vocació. Ara, però, adobant també són minoria, les dones. Com diu Viñales, el cert és que l'ofici amaga molta complicació tècnica. Ella es va iniciar amb arts menors, concretament el tresmall (li van ensenyar homes), però ara fa xarxes d'arrossegament perquè s'autodefineix com una persona a qui no li agraden «les coses fàcils». Viñales assegura que adobar «requereix paciència i també geni».

Les dones a mar no senten cap discriminació pel fet de ser dones, sinó tot el contrari, que formen part d'un equip i que la seva tasca és valuosa. La Sylvie Deso explica que és cert que els homes no estan acostumats a veure-les a elles a mar i que «com a marinera t'accepten més que si ets capitana i has de comandar tu». Ella creu que s'han d'anar canviant els costums perquè les dones aporten una altra manera de fer. Ni l'Anjuri Viñales ni la Rosa Triadú s'han sentit mai discriminades pels homes sinó tot al contrari, molt ben acollides i cuidades. En el cas de Triadú, ella no sap si és perquè la veuen gran (té 55 anys) però tothom l'ajuda, a l'hora de descarregar, de vendre... Triadú, però, recorda que les dones sempre han estat presents a mar, sempre han estat part de l'engranatge, però des de la rereguarda. «Abans, les dones estaven a casa fent el menjar, adobant xarxes...», diu. Ella mateixa, quan no anava a mar, enllestia els palangres, preparava els bresols, les cametes... tot menys adobar, perquè ja ho feia el sogre. A més, també porta tot el tema de gestió administrativa de la societat que tenen amb el seu home, una part essencial del negoci.

03. Perspectives de futur

Les dones no són gaire optimistes amb el futur immediat del sector pesquer català. No només perquè les noves normatives eu-

ropees, més restrictives reduint els mesos de treball i la mida de la malla, faran disminuir el nombre de barques als ports catalans i molts pescadors es quedaran pel camí, sinó perquè cada cop troben menys peix quan van a mar. La Rosa Triadú és, però, taxativa: «Si vols que continuï, hi has de ser cada dia, no esperis ajudes. Si cada dia intentes i tires un ham a mar, sempre hi haurà alguna cosa». Tot i això, tem que cada vegada en seran menys. En el cas de Llançà, la gran majoria de patrons estan a punt de jubilar-se i no entren joves de fora del sector, tots ho fan perquè provenen de família pescadora com és el cas del seu fill. Treballar a mar, ho entén, no és gaire atractiu: no hi ha horaris ni sou fix, no hi ha vacances pagades... Pel que fa al port de Roses, ja hi ha cua per portar moltes barques grans al desballestament.

Un altre problemàtica que tenen al davant és el canvi climàtic i la contaminació per plàstics i altres residus. «El mar està molt tocat i ara es vol recuperar el que no s'ha fet abans», reflexiona Deso. Al mes de desembre, amb l'aigua més calenta del que és habitual, encara hi havia meduses que foragitaven altres peixos. Viñales també veu que tantes limitacions per anar a pescar està matant els pescadors i tot el sector empresarial vinculat. «No sé si em podré jubilar d'això, jo vull continuar adobant, però si cal marxar d'aquest port i anar a un altre ho farem», afirma rotunda Viñales, qui creu que les confraries haurien d'unir-se per fer sentir la seva veu, rebel·lar-se per subsistir.

Malgrat tot, les dones creuen que potser la pesca artesanal en sortirà beneficiada, tot i que les barques petites també patiran. «El mar s'ha de cuidar molt més amb una pesca més sostenible, molta gent es quedarà pel camí perquè no tothom podrà fer aquest canvi», afirma la Sylvie Deso, a qui li agradaria continuar treballant en aquest sector molts anys més, com a mínim «mentre ens doni per menjar, és clar».

Projectes liderats per dones de mar

Associacionisme i les dones de mar: empoderades i marítimes.

Associació Catalana de Dones de la Mar

Contacte:

info@donesdelamar.cat

<https://www.facebook.com/pages/category/Society---Culture-Website/Associaci%C3%B3-Catalana-de-Dones-de-la-Mar-1935957369860716/>

01. Motivació

El paper de la dona en el sector marítim ha estat a l'ombra al llarg de la seva història. En un sector predominantment masculí, les funcions exercides per dones són ignorades o infravalorades molt sovint. Tot i això, la implicació de la dona al mar ha tingut sempre exemples com serien la venda del peix, la seva manipulació i transformació, adobar les xarxes, gestionar la documentació i comptabilitat, les relacions amb l'Administració, o també anar a mar.

Va ser al llarg de l'any 2018 que, com a resultat de diferents contactes informals mantinguts entre dones treballadores de diverses organitzacions pesqueres catalanes i la participació en un congrés de la Red Española de Mujeres en el Sector

Pesquero, un petit grup de dones vam empoderar-nos i aconseguir, així, la motivació per crear una xarxa catalana de dones marítimes, que va esdevenir l'Associació Catalana de Dones de la Mar.

Coneixedores de les possibilitats que una associació ens podia proporcionar, vam dedicar grans esforços a fer realitat aquesta eina amb la qual proporcionar una major visibilitat i reconeixement de les tasques que duem a terme les dones dins del mar. La nostra prioritat inicial va ser identificar els reptes en comú per incloure el màxim de dones implicades i establir tots els vincles possibles i al nostre abast amb les altres associacions de dones marítimes ja existents.

Finalment, i com a resultat dels esforços inicials, el 23 de juliol de 2018 vam aconseguir la gran fita de veure néixer l'Associació Catalana de Dones de la Mar, amb la qual vam iniciar aquest camí plegades amb l'objectiu comú de reconèixer i donar visibilitat al paper de la dona, homenatjant les dones d'ahir, donant suport a les dones d'avui i aplanant el camí a les dones del demà en el sector pesquer i aquícola.

02. Projecte: Associació Catalana de Dones de la Mar

La creació de l'Associació Catalana de Dones de la Mar va ser possible gràcies a la cooperació entre els dos grups d'acció local pesquers de Catalunya, el GALP Mar de l'Ebre i el GALP Costa Brava, i la Federació Nacional Catalana de Confraries de Pescadors. Els GALP ens van facilitar ajuda tècnica per a la presentació del projecte i el finançament del llançament de l'associació i de les seves activitats inicials. D'altra banda, la Federació va mobilitzar les dones de diferents zones del ter-

ritori que es troben sense suport GALP i ens va proporcionar les oficines i els equips necessaris per poder establir la nostra seu a Barcelona, i comptar així amb una ubicació privilegiada en plena costa catalana.

Actualment, l'Associació, que compta amb una vintena de membres, té com a presidenta reelegida aquest mateix any la nostra companya Maribel Cera, pescadora de Sant Carles de la Ràpita. Dins de la Junta Directiva, i com a vicepresidenta primera, tenim la nostra companya Leidy Johanna Aya, una aqüicultora de Deltebre, acompanyada per la vicepresidenta segona, l'adobaxarxes Flori Balagué.

Els objectius compartits a la nostra associació són molt concrets i necessaris:

- Incrementar la visibilitat de les dones del sector primari, pesquer i aqüícola i el reconeixement a la tasca que duen a terme mitjançant informació, formació, lliurament de guardons, etc.
- Fomentar el desenvolupament de projectes empresarials promoguts per dones, especialment aquells que tinguin relació amb l'Economia Blava.
- Promoure la participació de la dona en la diversificació de les activitats econòmiques del sector primari, pesquer i aqüícola.
- Fomentar la participació de les dones en la formació i l'accés a les activitats professionals que es realitzen dintre de l'àmbit del sector primari, pesquer, aqüícola i marítim.

Al llarg de l'any 2019, vam poder celebrar els primers actes de l'Associació, que van incloure presentacions sobre les tasques de les dones a la pesca i l'aqüicultura. El passat any 2020, va ser el primer en què l'Associació va començar a ser autosuficient econòmicament gràcies a les quotes de les sòcies, co-

sa que va permetre continuar les sessions de formació, amb especial interès en la conservació dels coneixements d'oficis en declivi, com per exemple la confecció de xarxes, o la formació en emprenedoria. Tot i que, malauradament i com a conseqüència de les restriccions per la COVID-19, gran part d'aquestes activitats es van haver de posposar.

Paral·lelament, al llarg d'aquests anys en actiu, l'Associació ha participat en diversos actes tan nacionals com europeus, en què destaquen el 6è Congrés de Dones del Sector Pesquer i el relançament d'AKTEA, la xarxa europea d'organitzacions de dones del sector pesquer i aqüícola.

Tot i la seva curta vida, l'Associació ja ha fet realitat alguns dels nostres objectius, com ara promoure productes de pesca local mitjançant la celebració de fires, i ha ajudat a crear un capital social gràcies als contactes fets i les col·laboracions establertes arreu del territori. Un exemple d'aquesta materialització dels objectius ha estat el conveni de col·laboració entre la cooperativa "La mar de dones" i la nostra Associació amb l'objectiu de donar visibilitat a la dona del sector pesquer i treballar conjuntament en diferents tipus d'activitats, com ara fires i festes vinculades a la cultura pesquera marinera i el sector primari i relacionades amb la visibilitat del paper de les dones, jornades de capacitació, formació i divulgació de la cultura marinera i pesquera, i la participació en projectes de conservació i divulgació al voltant del mar i les zones costeres i litorals.

Finalment, com a resultat de tota l'activitat realitzada des que vam iniciar aquest camí plegades, hem aconseguit reactivar dones vinculades al món marítim i establir amb totes una xarxa on poder fomentar les capacitats i la confiança necessàries per poder dur a terme les activitats que es proposin.

03. Perspectives de futur

Els reptes de futur, els volem encaminar al foment de projectes empresarials promoguts per dones, especialment els relacionats amb l'Economia Blava, i promoure la seva participació en la diversificació de les activitats econòmiques del sector pesquer i aqüícola, i també a la formació i l'accés a les activitats professionals que es realitzen dintre d'aquest àmbit.

La perspectiva futura de la nostra Associació per continuar en actiu dependrà fonamentalment de la motivació de totes les que en formem part i dedicar tots els esforços necessaris per poder col·laborar amb les associacions rellevants d'altres territoris. Però no tenim cap dubte que aquí continuarem treballant perquè qualsevol dona que estigui implicada amb aquests objectius i vulgui formar part d'aquest sector, que tingui empena per lluitar per un futur a la mar i per defensar una eina primària com és el mar mitjançant la consecució d'un futur també en femení, no ho dubti i ens acompanyi en aquest meravellós propòsit!

Projectes liderats per dones de mar

Fer conèixer la mar. Formació marítima.

Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya

Contacte:

Keren Martínez Banovio
kmartin2@xtec.cat

<http://agricultura.gencat.cat/ca/ambits/nautica-busseig/escola-capacitacio-nauticopesquera/escola>

01. Motivació

El meu nom és Keren Martínez Banovio. Com a títol professional, soc pilot de primera de la marina mercant. La meua experiència en el mar ha estat en vaixells creuers i vaixells d'època, navegant pel Mediterrani.

Sóc filla de Vilassar de Mar, vila costanera vinculada al mar. Des de ben menuda, he viscut tots els meus estius entre les barques de pescadors de l'espigó del meu poble, i, de més gran, sense cap vincle familiar, vaig decidir conèixer aquest gran desconegut i a la vegada tan proper. Vaig iniciar-me amb la vela al club nàutic del poble, i aquella sensació de llibertat i domini de la situació, aprofitant els recursos naturals, va ser el que necessitava per voler saber-ne més.

A l'hora de triar estudis superiors, la idea de treballar viatjant, i, a més, des d'una perspectiva diferent, era una gran motivació. També cal dir que en aquell moment no era una carrera gaire coneguda i hi havia feina i possibilitats de treballar. El fet de ser una carrera majoritàriament d'homes, per a mi no era un problema, és més, era un altre valor afegit, ja portava anys vivint en un entorn gens favorable socialment, així que ara que havia trobat alguna cosa que m'agradava molt no anava a deixar que aquest fet fos un problema.

La meua experiència com a estudiant i dona va ser molt bona. Sincerament, he de dir que em va sobtar gratament. És cert que n'èrem molt poques, però no va ser un problema, personalment mai no em vaig sentir discriminada, alguna mirada estranyats de veure dones, però simplement mirades de sorpresa, no de desaprovació. També, jo tenia clar que no venia a fer amics, venia a estudiar i a aprendre, i això, qualsevol professor ho agraeix independentment que siguis home o dona.

El món laboral, però, no sempre va ser tan igualitari, ja va ser diferent, ja es veien actituds més masculistes, i havies de lluitar-hi en contra. Sort que les noves generacions pujaven sent com toca i no aprovaven aquests fets. Però això no va significar que, per ser dona, no hagués de demostrar més que un home per a un mateix lloc, calia més esforç i temps.

La meua experiència en el mar ha estat principalment en velers. Inicialment d'època, com el Pailebot Santa Eulàlia del Museu Marítim, físicament era dur però vaig gaudir molt i vaig arribar a ser oficial. També cal dir que va ser aquí on vaig patir una de les accions més masculistes i injustes de la meua vida laboral per part del capità, i simplement vaig acomiadar-me'n. Després d'això, vaig començar a treballar en creuers d'empreses privades i per a particulars. Ara treballo a l'Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya.

02. Projecte

La meua intenció sempre ha estat la docència. Per tant, una vegada vaig complir els requeriments exigits per les autoritats, vaig muntar amb dos companys més la nostra escola nàutica a Menorca on impartíem cursos recreatius. Simultàniament, també era professora de cursos professionals per als mariners i pescadors de les illes.

Una mica més tard, juntament amb aquests projectes, vaig començar a treballar en un altre projecte innovador del Departament d'Ensenyament de Catalunya amb professors d'educació física, concretament a l'Institut Serrallarga de Blanes com a professora especialista de vela, on les noies i els nois del litoral català, aprofitant el nostre clima i recursos privilegiats, substitueixen les hores d'Educació Física dins del centre per fer-les a l'aire lliure fent vela esportiva.

Després d'uns anys, quan ja es va comprovar que aquest programa havia estat un èxit i es va anar instaurant en més centres, vaig tenir l'oportunitat d'entrar com a docent a l'Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya, on continuo actualment. La meua tasca principalment és impartir cursos tant per a l'àrea inicial com per a la contínua, com, per exemple, les pràctiques del Curs d'Operador Restringit de Ràdio (SMSSM), on es col·labora en la formació de la tri-

pulació de l'Open Arms, entre d'altres. Altrament, he participat en diverses activitats adreçades a dones, fent conèixer la mar, tripulant i fent pràctiques a la Goleta de l'Escola, i també he participat a les estades del centre al Saló Nàutic de Barcelona.

03. Perspectives de futur

M'agrada molt l'ensenyament perquè sempre és actiu i sempre t'has d'anar reciclant i actualitzant amb nous mitjans i tecnologies per a la navegació, i també amb noves metodologies d'ensenyament. Això fa que en aquesta professió sempre estiguis actiu. Per tant, voldria continuar formant gent de la mar a l'Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya i formar-me i actualitzar-me per millorar jo mateixa i a la vegada les futures i els futurs dones i homes de mar.

Projectes liderats per dones de mar

La vela, un esport que aposta per la igualtat.

Federació Catalana de Vela

Contacte:

Jordi Ibáñez López

j.ibanez@vela.cat

<https://www.vela.cat>

01. Motivació Naveguem cap a la plena igualtat de gènere

L'esport de la vela navega amb bon rumb cap a la plena igualtat de gènere. Aquest esport es troba en una posició privilegiada perquè, des de ja fa molts anys, i a diferència d'altres disciplines on homes i dones no coincideixen ni en els entrenaments ni en les competicions, les nenes i els nens naveguen, competeixen i conviuen plegats amb total normalitat.

La vela és un esport que et forma com a navegant i que, sobretot, t'educa en valors respectuosos envers l'entorn i les persones, independentment del seu gènere.

És per això que, quan se surt a navegar, l'aigua salada del mar repel·leix totes aquelles conductes irresponsables com ara els estereotips de gènere, que malauradament encara són vius a la nostra societat, o bé imprudències envers el medi ambient i marí.

Un esport que abandera la igualtat i que de la mà de la federació internacional de vela World Sailing ha estat el primer esport olímpic a signar la Declaració de les Nacions Unides sobre l'esport per a la Generació d'Igualtat, campanya de l'ONU adreçada a fomentar l'empoderament de les dones i la igualtat de gènere.

Aquest fet és una de les primeres accions que ha fet la World Sailing arran de publicar la revisió estratègica sobre la dona al món de la vela. En aquest document, mitjançant una enquesta a més de 4.500 navegants d'arreu del món, es desprèn que, malgrat la bona direcció, encara queden moltes milles per arribar a bon port. El canvi més important és, sense cap mena de dubte, la disparitat en el nombre d'homes i dones que formen part del món de la vela, ja sigui navegant, dirigint clubs i escoles de vela o organitzant esdeveniments.

S'estima que només el 25% aproximadament de les persones relacionades amb la vela són dones, i la resta, homes.

Una de les notícies més encoratjadores per augmentar la presència de dones és que a l'esdeveniment esportiu més gran del món, els Jocs Olímpics, el Comitè Olímpic Internacional ha vist el potencial de l'esport de la vela en matèria d'igualtat i ha apostat per la inclusió de classes mixtes en detriment de les classes pures d'homes i dones. Una transició que en molts altres esports hagués estat impossible d'imaginar, però que en aquest s'està desenvolupant amb molta naturalitat gràcies al fet que des de ben petits els i les navegants conviuen i naveguen plegats. Aquesta naturalitat és la clau que ens fa ser optimistes amb vistes al futur més immediat d'aquest esport en matèria d'igualtat.

A Catalunya, la Federació Catalana de Vela ens enorgullim de ser una de les federacions regionals pioneres en el foment d'accions que vetllin per la igualtat de gènere. El programa Vela d'igualtat que desenvolupem vol trencar amb la imatge masculina marítima, demostrar que la vela és a l'abast de tots dos gèneres i animar més dones a formar part del sector nàutic. Aquest programa forma part de l'Àrea de Vela Social: el reflex del compromís de tot el col·lectiu de la Vela Catalana per construir un món més confortable, accessible, igualitari i equilibrat en l'àmbit econòmic, ambiental i dels drets humans.

02. Projecte

Programa Vela d'igualtat de la Federació Catalana de Vela

Aquest programa es basa en la implementació d'estratègies i accions en tots els col·lectius de la vela, com ara activitats que animin més dones a formar part d'aquest món, amb l'objectiu de vetllar per la igualtat entre homes i dones. Actualment, es desenvolupen tres projectes: Suma't a la Vela d'igualtat, Infants i Veles i Jornada de Dones al Mar.

A més d'aquests projectes, aquest programa vetlla perquè el llenguatge emprat per la Federació, els clubs i les escoles no sigui sexista; perquè en les imatges difoses a les comunicacions apareguin homes i dones indistintament; per donar la mateixa importància i rellevància als èxits femenins que als masculins, i per participar activament en iniciatives d'altres entitats i institucions.

Suma't a la Vela d'igualtat

Aquest projecte està destinat a posar en valor la figura de la dona en el món de la navegació fomentant activitats on hi hagi paritat de gènere i on tant homes com dones realitzin les mateixes tasques. D'aquesta manera, a més de facilitar la participació de la dona, es fa palès que pot fer de la mateixa manera feines que, històricament, sempre s'havien associat a la figura masculina. Un projecte que vol trencar amb els estereotips del passat i que fomenta les bases d'una nova era on el gènere sigui anecdòtic.

Infants i Veles

L'experiència ens ha demostrat que el mar i navegar a vela milloren el benestar físic i mental. És per això que aquest Infants i Veles és una font de salut per a totes aquelles famílies que han patit violència de gènere. Mares i fills naveguen plegats amb l'objectiu d'empoderar la figura de la mare i reforçar el vincle maternofilial.

Jornada de Dones al Mar

La Federació Catalana de Vela, conjuntament amb l'Escola de Capacitació Nauticopesquera de Catalunya, van impulsar a l'Ametlla de Mar la Jornada de Dones al Mar, una jornada participativa de dones de diferents subsectors marins per identificar obstacles i oportunitats i promoure una plataforma de dones del món marí amb l'objectiu de donar visibilitat a les dones joves, abordar les professions del mar com una opció d'ocupació, sensibilitzar per un canvi cultural i generar informació desagregada per sexe per tenir-la en compte a l'hora de prendre decisions i impulsar mesures d'acció positives.

Esport Blau Escolar

L'Esport Blau és un programa de vela escolar pioner a l'Estat impulsat per la Federació Catalana de Vela, la Secretaria General de l'Esport, el Departament d'Educació de la Generalitat i els consells esportius de Catalunya que té com a objectiu for-

mar molt més que navegants, persones, convertint el trajecte de l'educació en una apassionant travessia. El respecte envers el medi i les nostres arrels, els hàbits saludables, el treball en equip i l'amor al mar esdevenen molt més que valors, els fonaments de tota una vida.

Aquest programa combina educació i esport, i proposa una activitat de formació poliesportiva en l'esport de la vela integrada dintre de l'assignatura d'Educació Física de l'alumnat de 5è de primària dels centres educatius del litoral català.

En l'àmbit de la igualtat de gènere, l'Esport Blau Escolar estableix que els i les escolars, quan naveguen en embarcacions col·lectives, sempre que sigui possible, ho facin amb tripulacions mixtes 50% nens i 50% nenes. D'aquesta manera, ja des de ben petits, els futurs navegants prenen consciència que a mar no hi ha rols estipulats per gènere.

El programa Vela d'Igualtat es basa en la implementació d'estratègies i accions en tots els col·lectius de la vela que vetllin per la igualtat entre homes i dones.

03. Perspectives de futur

La tendència al món és que el paper de les dones en l'àmbit directiu cada vegada és més important. I, a la Federació Catalana de Vela, no en som una excepció. Actualment, l'Escola Catalana de Vela, àrea que engloba tota la xarxa d'escoles de vela de Catalunya, i les àrees de Promoció, Formació de Tècnics i Social estan dirigides per una dona, la Inés Vizcarro Falcó.

Amb només 28 anys, la Junta Directiva de la Federació va nomenar-la, per unanimitat, directora de l'Escola Catalana de Vela, i ha estat la primera dona a assolir aquest càrrec.

Com a directora de l'Escola Catalana de Vela, i treballant conjuntament amb els i les professionals dels clubs i de les escoles de vela de Catalunya, va definir les directrius que havia de prendre aquesta àrea: apropar la vela i el mar a la ciutadania dels municipis costaners de Catalunya per fer visibles els valors que transmet aquest esport practicat d'una manera lúdica, educativa i de lleure.

Per això, va impulsar la creació del programa Esport Blau de vela escolar de la mà de la Secretaria General de l'Esport i l'Activitat Física; va enfortir l'Àrea Social amb els programes de vela sostenible, vela d'inserció, vela inclusiva, vela solidària i vela d'igualtat creats amb la xarxa d'escoles de vela de la Federació, i va apostar per crear sinergies amb diversos agents del món de l'esport, l'educació i els afers marítims per posicionar l'esport de la vela com l'esport de mar de Catalunya.

L'any 2019, l'Associació Catalana de Dirigents de l'Esport va premiar-la per la seva tasca en la promoció i la divulgació de la vela, amb la qual cosa va ser la directiva més jove de ser premiada en la Nit del Dirigent de l'Esport.

Els reptes de present i de futur són fer més visible la vela com un esport plural, igualitari i inclusiu; consolidar la vela i tot el seu teixit associatiu com un eix vertebrador de l'Economia Blava del territori, i mantenir i ampliar els recursos per continuar apropant el mar i la vela a tota la ciutadania per consolidar Catalunya com un país de mar.

Projectes liderats per dones de mar

Investigar espècies aquàtiques, innovar i desenvolupar nous mètodes biotecnològics.

Recerca dins de l'Àrea d'Aqüicultura.

IRTA, Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries

Contacte:

Magda Monllao Plana
magda.monllao@irta.cat

<https://www.irta.cat/ca>

01. Motivació

De sempre, m'ha agradat el mar i qui hi habita. Per això, quan tenia 18 anys i vaig haver de triar el meu futur professional, em vaig encaminar cap a una formació professional que em permetia poder estar vinculada amb el mar. Vaig fer els estudis de Cultius Marins Artificials a Sant Carles de la Ràpita, ja que tenia clar que la meua feina havia d'estar a poder ser a l'aire lliure i a prop del mar. En acabar aquests estudis, l'any 1989, em va sortir l'oportunitat d'entrar a treballar al Centre Nacional d'Aqüicultura i Assistència al Marisqueig que la Generalitat de Catalunya tenia a Sant Carles de la Ràpita. Vaig pensar que era molt afortunada: mar i feina. D'això ja en fa molts anys, i soc afortunada de continuar gaudint de la meua feina dia a dia.

La meua passió pel mar també em va dur a treure'm la titulació de submarinista esportiva. Era l'any 1991. Volia veure de primera mà la vida del fons del mar i en el meu temps lliure aprofita-

va per submergir-me i gaudir en les seves profunditats. Posteriorment, vaig voler saber més i poder realitzar aquesta mateixa activitat a la feina i em vaig treure el títol de capbussadora professional i el de patrona d'embarcacions. En aquells anys, érem poques les dones que ens dedicàvem al mar. Per sort, això ha anat canviant i cada dia en som més les que desenvolupem l'activitat professional al mar.

02. Projecte

Al Centre Nacional d'Aqüicultura, érem una petita família. Diàriament, sortíem a mar a les gàbies surants situades a les Cases d'Alcanar. Juntament amb una altra companya, ens encarregàvem d'alimentar els diferents cultius d'orades, llobarros, déntols i altres peixos per fer l'engreix i estudiar-ne el creixement. Els dilluns, jo també participava a les sortides a les dues badies, la dels Alfacs i la del Fangar, per prendre mostres d'aigua i de marisc (musclo i ostró) per a anàlisis posteriors als laboratoris. Aquesta tasca avui encara es continua realitzant.

Després, quan vam passar a formar part de l'IRTA, les instal·lacions a terra van créixer al mateix temps que l'equip de tècnics i investigadors. I, amb els anys, vaig anar agafant més responsabilitats fins a passar a encarregar-me de l'organització del per-

sonal tècnic i la gestió administrativa (compres de material, elaboració de quaderns de presa de dades, controls de qualitat, etc.) de l'Àrea d'Aqüicultura.

Actualment, l'IRTA és el centre de recerca de referència a Catalunya en temes d'aqüicultura. L'objectiu principal del programa d'aqüicultura és investigar sobre espècies aquàtiques noves i ben establertes per millorar-ne la qualitat, domesticació, nutrició, productivitat i sostenibilitat comercial, i per a la innovació i el desenvolupament de nous mètodes biotecnològics. La meua posició actual em permet participar en els diferents assajos, tant de nutrició com de reproducció, organitzar el personal tècnic i tenir cura dels peixos. Després de tants anys, continuo en contacte amb el mar i els organismes aquàtics.

03. Perspectives de futur

M'agradaria poder continuar encapçalant l'organització del personal tècnic de l'Àrea d'Aqüicultura i veure els avenços científics en aqüicultura. Continuar en contacte amb organismes marins i tenir una feina força variada.

Espero continuar tenint la sort que la meua feina sempre estigui relacionada amb el mar fins a la meua jubilació.

Projectes liderats per dones de mar

Treballar sota l'aigua amb metodologia científica.

Arqueologia submarina.

Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya

Contacte:

Rut Geli Mauri

rutgeli@gencat.cat

<http://www.maccasc.cat>

01. Motivació

El vincle amb el mar i l'interès per conèixer el passat em venen ja de petita, i va ser una conjunció ideal quan vaig descobrir l'arqueologia subaquàtica i el Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya mentre estava cursant la Llicenciatura en Història a la Universitat de Girona. Quan vaig acabar la llicenciatura, vaig fer el Màster en Arqueologia Nàutica Mediterrània de la Universitat de Barcelona i posteriorment el Màster en Investigació en Humanitats a la Universitat de Girona.

Des del maig de 2019, soc la responsable del Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya (CASC), unitat de recerca del Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC), dins l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural. Creat l'any 1992, té encomanades les missions d'inventariar, protegir, conservar, estudiar i difondre el patrimoni arqueològic de Catalunya submergit en aigües costaneres i interiors.

Com a arqueòloga, em vaig formar primer en excavacions terrestres, en els jaciments ibers d'Ullastret i Sant Julià de Ramis, i en les excavacions subaquàtiques programades del CASC entre les quals destaquen el poblat neolític de la Draga, el derelict romà Culip VIII, el port romà d'Empúries i els treballs de carta arqueològica desenvolupats pel CASC en diferents comarques del litoral català.

Vaig estar becada en el projecte europeu Ramses 2 (Réseau Euro-Méditerranéen des Centres de Recherche en Sciences Humaines sur l'Aire Méditerranéenne, Programa WPS 3.2, Girona, Ais de Provença, Istanbul) i en el Curs Internacional d'Arqueologia Marítima Mediterrània, programa Archeomed (Patrimoine Culturel Maritime de la Méditerranée; Barcelona, Cadis).

He participat en diferents projectes de recerca de jaciments subaquàtics fora de Catalunya, com el derelict romà Bou Ferrer (Alacant) i el Port de Teodosi (Istanbul), i en les prospeccions a Essaouira (Marroc) en el projecte "L'Île de Mogador et

sa Région" (col·laboració del CASC amb l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid).

He complementat la formació científica i tècnica en arqueologia subaquàtica amb la formació professional marítima i de busseig. Vaig realitzar el curs de bussejadora professional de segona classe restringida en una convocatòria subvencionada adreçada a dones. També vaig realitzar el curs de formació bàsica en seguretat, a més del curs de patró portuari, amb els cursos d'operadora restringida de ràdio i formació sanitària marítima inicial.

He treballat també com a arqueòloga subaquàtica professional en intervencions preventives prèvies a la construcció o ampliació d'infraestructures portuàries, com ara el port de València, el port de Barcelona i el port de Tarragona.

He estat la coordinadora científica de les exposicions itinerants Navegants d'Aiguamolls. 2000 anys de secrets enfonsats, i Deltebre I. La història d'un naufragi. He format part com a arqueòloga nàutica de l'equip de restauració i muntatge del derelict medieval Les Sorres X (el primer vaixell arqueològic museïtzat a Catalunya) al Museu Marítim de Barcelona.

He publicat treballs científics específics d'arqueologia subaquàtica però també de difusió al gran públic. També he impartit cursos de formació en arqueologia nàutica i subaquàtica, conferències especialitzades i d'altres de difusió del patrimoni arqueològic subaquàtic.

El medi aquàtic és un medi en el qual sempre m'he trobat còmoda i hi he tingut facilitat. Quan vaig descobrir l'arqueologia subaquàtica, em va captivar l'aliança amb el medi que es pot arribar a assolir per treballar sota l'aigua amb metodologia científica, com, per exemple, el fet de poder sobrevolar les restes sense haver de trepitjar-les, fer una documentació aèria del jaciment fotografiant-lo des de dalt, la maquinària que utilitzem per excavar, que funciona gràcies a la diferència de pressió del medi hiperbàric, entre moltes d'altres. Però, sobretot, l'excel·lent conservació que tenen en el medi aquàtic els materials arqueològics orgànics que aporten una informació única per al coneixement del nostre passat.

02. Projecte

Al llarg de la meua carrera professional, he dirigit diverses excavacions arqueològiques subaquàtiques, entre les quals destaquen el derelict Deltebre I, un vaixell de transport enfonsat l'any 1813, els de la segona meitat del segle I a.C. de Cap del Vol i Cala Cativa I, emmarcats en el projecte de recerca Estudi del comerç de l'exportació i les xarxes de redistribució de vi entre els segles I a.C. i II d.C. al Conventus Tarraconensis, i els derelictes romans imperials Aiguablava V i VII. Actualment, dirigeixo l'excavació del derelict Illes Formigues II, de finals del segle I a.C., que constitueix la primera excavació amb metodologia científica a 46 metres de profunditat a l'Estat.

Altrament, des del gener de 2017, soc la responsable del Departament de Patrimoni Cultural Subaquàtic del Comitè Científic de la Federació Espanyola d'Activitats Subaquàtiques (FEDAS). En els meus projectes professionals, la meua motivació principal és sensibilitzar la societat sobre la necessitat de preservar el patrimoni arqueològic subaquàtic i la important aportació d'aquest patrimoni al coneixement del nostre passat. És per això que el meu objectiu és continuar treballant en la carta arqueològica subaquàtica de Catalunya, que actualment té inventariats més de 800 jaciments subaquàtics, no només al litoral, sinó també en aigües interiors i nivells freàtics. La carta arqueològica subaquàtica és la principal eina de gestió d'aquest patrimoni.

A més, m'interessa molt desenvolupar els projectes de recerca científica en aquells jaciments subaquàtics que tenen un evident valor científic o que estan en risc de preservació i en els quals participo. També, continuar la tasca de formació d'estudiants universitaris en l'arqueologia subaquàtica i en conservació i restauració de patrimoni arqueològic subaquàtic a través del laboratori del CASC.

Al llarg de la meua carrera professional i en els projectes científics d'arqueologia subaquàtica en els quals he participat, les dones sempre hem estat minoria. La meua experiència m'ha permès veure com, conforme avançaven els anys, les dones cada cop hi érem més presents, però en excavacions a poca profunditat. Quan es treballava a més fondària, tornàvem a estar en minoria. També, he pogut veure com gairebé sempre els projectes estaven liderats per homes.

Quan vaig fer el curs de bussejadora professional, aprofitant una subvenció de discriminació positiva adreçada a dones, vaig posicionar-me per davant d'altres companys que no disposaven d'aquesta titulació, i molts eren homes, i això crec que va marcar un punt d'inflexió en la meua trajectòria. També, el complement d'anar cursant titulacions marítimes va ajudar que el meu perfil fos més

polivalent, ja que habitualment la nostra plataforma de treball és un vaixell, i aquesta formació pot marcar el diferencial per aconseguir formar part d'un equip de treball científic. Tot i això, en aquests cursos de formació marítima les dones érem sempre minoria.

Actualment, veig més dones que opten per fer cursos de busseig professional i cursos de formació en l'àmbit marítim, fet que segurament els permetrà posicionar-se per davant de molts homes.

03. Perspectives de futur

El canvi climàtic està generant un increment en els temporals i la seva virulència de manera que tenen una major afectació sobre el fons marí. El patrimoni arqueològic subaquàtic se'n veu afectat, ja que queden descoberts i desprotegits nombrosos jaciments, molts inèdits, que cal documentar i protegir. El que s'hauria de treballar amb més intensitat és poder accedir als jaciments a fondària, ja que són els menys espoliats, i realitzar-hi actuacions amb metodologia científica rigorosa, no només actuacions de documentació i estudi, sinó també de protecció.

Tot i que el medi aquàtic pot semblar inhòspit, és un medi amb el qual es pot buscar una aliança per ajudar a fer les feines més fàcils. Un factor que de vegades se'ns posa a les dones com a diferenciador de la feina que fem o podem fer respecte dels homes és la força. A l'aigua, aquest factor es difumina i amb una mica de tècnica a l'hora de fer les tasques qualsevol persona, home o dona, és capaç de fer qualsevol feina.

L'arqueologia subaquàtica barreja el coneixement científic amb el tècnic, la recerca amb la metodologia, és una disciplina dinàmica i canviant en la qual sempre cal ampliar coneixements i s'està en continu aprenentatge, encara que l'experiència adquirida et proporcioni un bagatge important. Però, sobretot, és un treball d'equip, i les dones en aquesta disciplina hi tenim molt a aportar.

Parlem amb: MERITXELL BENEDÍ

Presidenta de l'Institut Català de les Dones.
Departament d'Igualtat i feminismes. Generalitat
de Catalunya.

“Hem d'aconseguir que la perspectiva
de gènere s'incorpori sistemàticament
als diferents sectors econòmics”

Meritxell Benedí Altés és llicenciada en Història per la Universitat de Barcelona, màster en Direcció Pública per ESADE-Universitat Ramon Llull i màster-DEA en Estudis del Món Contemporani per la Universitat de Barcelona.

Va treballar com a investigadora predoctoral del grup de recerca consolidat Multiculturalisme i Gènere de la Universitat de Barcelona; coordinadora de Polítiques de Gènere de l'Ajuntament de Barcelona; directora del Pacte Nacional per la Immigració de la Generalitat de Catalunya i cap de l'Àrea d'Empoderament Personal a la Fundació SURT. Ha estat la directora general de Serveis Socials del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya. També és autora de diverses publicacions i col·labora habitualment en mitjans de comunicació. Recentment, ha estat nomenada presidenta de l'Institut Català de les Dones.

El Departament d'Igualtat i Feminismes desplega les polítiques de dones i d'equitat de gènere mitjançant l'Institut Català de les Dones, que és l'organisme competent en el disseny, l'impuls, la coordinació i l'avaluació de les polítiques en aquest àmbit.

Per fer-ho possible, l'Institut Català de les Dones treballa per oferir serveis d'informació i atenció a les dones; confeccionar informes d'impacte a través de l'Observatori de la Igualtat de Gènere per a l'elaboració de polítiques públiques i per a l'anàlisi de les desigualtats de gènere; oferir formació per consolidar la transversalitat de les polítiques d'equitat a tots els departaments de la Generalitat; donar suport als ens locals i al moviment associatiu de dones i feminista; acollir el Centre de Documentació Joaquina Alemany, especialitzat en feminismes, estudis de gènere i polítiques d'igualtat, i promoure la sensibilització en matèria de gènere a través de campanyes i exposicions itinerants.

Quan es va crear l'Institut Català de les Dones i amb quines finalitats?

L'Institut Català de les Dones lidera les polítiques de dones de Catalunya des de 1989. És la institució de referència del Govern de la Generalitat de Catalunya per a les polítiques públiques en favor de la igualtat efectiva de dones i homes, i també pel que fa a les polítiques i actuacions per eradicar les violències masclistes.

Quines són les tasques i els àmbits d'actuació més rellevants de l'ICD?

L'ICD crea i coordina els plans estratègics de Polítiques de Dones i el Programa d'intervenció integral contra la violència masclista, que marquen les polítiques actives de tot el Govern en aquest àmbit. Impulsa i desenvolupa lleis, com la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, i la Llei 17/2015, d'igualtat efectiva de dones i homes. I impulsa, coordina i avalua les polítiques de transversalitat de gènere del Govern.

Col·laborem i donem suport a les iniciatives del moviment feminista i de dones i de la societat civil a través de subvencions a les entitats que treballen per a la igualtat efectiva de dones i homes, i també amb els ens locals que realitzen actuacions i polítiques en favor de les dones. També donem suport i impuls a eines, comissions i organismes que ens ajuden a avançar en aquests camps com pot ser l'Observatori d'Igualtat de Gènere o la Comissió Nacional contra la Violència Masclista.

A més, ens encarreguem de l'atenció directa. Oferim informació i atenció a les dones a través de cinc oficines d'informació a tot Catalunya i, en col·laboració amb els ens locals,

Foto: DACC.

de la xarxa de Serveis d'Informació i Atenció a les Dones dels municipis i comarques amb més de 20.000 habitants de tot el territori de Catalunya. A través d'aquestes oficines, les dones poden accedir a atenció psicològica i jurídica gratuïta.

Disposem de la línia 900900120 d'atenció a les dones en situació de violència masclista. És una línia gratuïta, que funciona 365 dies l'any les 24 hores i facilita la comunicació en 124 llengües.

Una tasca molt important que també duem a terme són les campanyes de sensibilització per fomentar la igualtat i l'equitat de gènere i la prevenció de la violència masclista. Generem coneixement sobre les desigualtats de gènere i el feminisme, impulsem formació especialitzada a professionals i posem a disposició de la ciutadania un centre de documentació especialitzat en feminismes, entre d'altres.

Realitzem campanyes de sensibilització per fomentar la igualtat i l'equitat de gènere i la prevenció de la violència masclista

L'ICD s'adscriu al Departament d'Igualtat i Feminismes. Quina valoració feu del nou Departament i quines perspectives es plantegen en el sector primari i en el de la pesca i l'aqüicultura en particular?

Fa 40 anys que vam recuperar la Generalitat i, tot i que s'han impulsat polítiques d'igualtat de gènere i contra la violència masclista, sovint no han tingut la visibilitat i l'impacte que calia per avançar cap a una societat on les desigualtats es-

tructurals de gènere es redueixin i desapareguin. Amb la creació de la Conselleria, s'elevan aquestes polítiques perquè l'agenda feminista tingui major impacte en el conjunt de l'acció del Govern. L'existència de la Conselleria és un èxit del moviment feminista: si no hi hagués hagut la pressió al carrer de la quarta onada del feminisme, no hauríem avançat tant ni tan ràpid.

“Amb la creació de la Conselleria, s'elevan aquestes polítiques perquè l'agenda feminista tingui major impacte en el conjunt de l'acció del Govern”

Conjuntament amb el Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, l'Institut Català de les Dones treballa per posar en valor el paper de les dones com a agents principals per al desenvolupament del món rural i marítim. És imprescindible reconèixer la presència de les dones, tant en l'àmbit dels treballs de cures com de l'activitat formal, i molt especialment en les explotacions familiars. Hem d'aconseguir que la perspectiva de gènere s'incorpori sistemàticament al sector primari, estratègic no només perquè ens garanteix una alimentació adequada i de proximitat, sinó perquè és essencial per a la conservació de l'entorn i l'equilibri territorial.

Quines han estat les prioritats i les actuacions de l'ICD en l'àmbit del treball del sector primari, del món rural i del sector de les diverses activitats marítimes? Quines accions hi ha previstes per als pròxims anys?

La nova denominació del departament competent en el desenvolupament del món rural i marítim ens indica la importància que es dona a tot el procés de l'Agenda Rural, a la qual és imprescindible incorporar la perspectiva de gènere en la presa de decisions i en la lluita contra el despoblament. Com sabeu, l'Agenda és un element clau per a l'equilibri i la cohesió territorial del país. Garantir la igualtat d'oportunitats i l'equitat de les dones a tot el territori pel que fa als serveis, el desenvolupament professional, la digitalització, la coresponsabilitat de les cures o l'emprenedoria redueix les desigualtats de gènere i facilita l'arrelament de la població.

L'ICD col·labora en el Consell Assessor de Dones del Món Rural i Marítim en l'anàlisi d'iniciatives relacionades amb la incorporació de la dimensió de gènere en totes les actuacions i la defensa i promoció de la plena igualtat efectiva en el món rural i marítim, i també en la Comissió Interdepartamental sobre Despoblament Rural, que també ha estat la impulsora de l'Agenda Rural.

D'altra banda, mitjançant la seva convocatòria anual de subvencions, es dona suport a diferents projectes d'entitats i cooperatives del medi rural, com ara tallers de formació i empoderament de les dones, la commemoració del Dia Internacional de les Dones Rurals, les associacions de dones grans del món rural i la revalorització de les dones dins el sector primari, entre d'altres.

En el marc del Pla director de formació en equitat de gènere, s'ofereix suport a programes de mentoria professional adreçats a dones del medi rural i marítim organitzats per la Conselleria d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural. Aquesta mentoria és possible gràcies a l'acompanyament de les mentores, dones amb projectes empresarials consolidats que donen suport i assessorament al talent femení emergent. Un dels objectius del programa és afavorir la creació d'una xarxa de dones del sector primari, un espai entre iguals que esdevé imprescindible per identificar vivències, pautes de desigualtats i estratègies comunes i compartides.

“Conjuntament amb el DACC, l'Institut Català de les Dones treballa per posar en valor el paper de les dones com a agents principals per al desenvolupament del món rural i marítim”

“Un dels objectius del programa de mentoria professional és afavorir la creació d'una xarxa de dones del sector primari, un espai entre iguals que esdevé imprescindible per identificar vivències, pautes de desigualtats i estratègies comunes i compartides”

“Cal fomentar els projectes empresarials encapçalats per dones i també incrementar la formació en perspectiva de gènere en tot l'àmbit”

Anualment, col·laborem amb la conselleria competent en l'organització del Dia Internacional de les Dones Rurals i, mitjançant el Pla estratègic de polítiques d'igualtat de gènere, impulsem i coordinem les actuacions incloses en el desenvolupament del món rural.

Pel que fa als sectors econòmics que conformen l'Economia Blava com ara la pesca i les activitats nàutiques i subaquàtiques, tot i que la participació de les dones ha estat històricament cabdal, només un 10,9% dels treballadors a Catalunya són dones. Quines mesures caldria emprendre per visibilitzar el paper de les dones en l'àmbit marítim?

Efectivament, els sectors pesquers, nàutics i subaquàtics estan molt masculinitzats com a conseqüència de la segregació horitzontal, que fa que dones i homes no accedeixin a determinats sectors com a conseqüència dels atributs que el gènere assigna a homes i dones.

En aquest sentit, un dels objectius del Pla estratègic de polítiques d'igualtat de gènere 2019-2022 és justament enfortir la presència de les dones en àmbits especialment masculinitzats mitjançant programes formatius, realització d'estudis d'anàlisi causal, constitució de grups de treball, foment de l'emprenedoria i realització de campanyes de sensibilització i desconstrucció d'estereotips, entre d'altres.

D'altra banda, la creació l'any 2019 del Consell Assessor de Dones del Món Rural i Marítim va incloure la recentment creada Associació Catalana de Dones de la Mar, la qual caldria enfortir perquè pogués tenir més protagonisme i representativitat en tots els sectors de l'àmbit marítim. Així, cal fomentar els projectes empresarials encapçalats per dones i també incrementar la formació en perspectiva de gènere en tot l'àmbit.

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Acció Climàtica,
Alimentació i Agenda Rural**

xarxa-i.cat
Xarxa d'Innovació agroalimentària
i rural de Catalunya